



АҚЖОЛТАЙ

ЕРТЕҢ

EXPO 2017



КӨРМЕСІ АШЫЛАДЫ

БІЗДІҢ СҰХБАТ

Дихан ҚАМЗАБЕКҰЛЫ:

– Өлі күнге дейін Алаштың 100 жылдық мерекесін өткізу жөнінде үкіметтің қаулысы шыққан жоқ. Атқарушы билікпен түрлі жағдайда сұхбаттастықта қызмет етіп келе жатқандағы бір байқағаным – елдікті танытудағы, тұлғаларды дәріптеудегі бұрынғы көзқарасымызды түбегейлі өзгертуіміз керек. Таптаурын көзқарас мәселені ешқашан шешпейді. Әрине, үкіметке хат жазып, депутаттық сауал жолдау оңай. Ананы былай, мынаны былай істеу керек деген сыңайдағы ақыл айту – ең оңай нәрсе. Ал бұл жерде мәселенің нақты шешімі керек. Сондықтан ел болып ақылдасу және қоғамдық ұйымдардың белсенділігі алға шығуы қажет деп білемін.

Алаш зиялылары мұрасын тақырыпқа қарай бөлсек деп отырмыз. Мысалы, «Алаш зиялылары өнер туралы», «Алаш зиялылары білім туралы» деген сияқты. Мен мәдениетке қатыстысын даярлап та қойдым. Бұл мәдениеттанушыларға пайдалы мұра деп есептеймін.

«АҚТАЛҒАНЫ ДА, АҚТАЛМАҒАНЫ ДА БАР»

(Толығырақ 5-бетте)

ЕУРАЗИЯ ЖҮРЕГІНДЕ

БОРТТАҒЫ ОЙЫН-САУЫҚ
ӨЗ ҚОЛЫҢЫЗДА

KCTV Stream тегін ұсынысын пайдаланып, өзіңіздің дербес жүйеңіз арқылы фильмдер коллекциясына, теледидар бағдарламаларына және басқа пайдалы ақпаратқа қол жеткізіңіз.

airastana.com

air astana

15 ЖЫЛ
ТАЗА ҰШУ

ПОРТРЕТ

Қазақтың бекзай перзенті

Өзбекәлі Жәнібековтің ең мықты қасиеті ұлт мүддесін бәрінен жоғары қоятын.

Істеген ісі тиянақты, сөзге сараң, ұлтжанды Азамат еді...



(Толығырақ 9-бетте)

ЖІБЕКТЕН
ИНВЕСТИЦИЯҒА
ДЕЙІН

ҚАЗАҚТЫҢ
КӨБЕЮІ
ТАБИҒИ
ҮРДІС

АТА-АНАНЫҢ
МҰҢЫ –
ЖОЛДАМАНЫҢ
ҚҰНЫ

АЛМАТЫДА
ТІГІЛГЕН

on the web
JASQAZAQ.KZ

БИЛІК

Осы аптада мемлекет басшысы елімізге ресми сапармен келген Қытай төрағасы Си Зинпинмен кездесіп, екі ел арасында сенім мен ынтымақтастықтың жоғары деңгейі орныққанын атап өтті. Қытай басшысының елімізге үшінші рет сапармен келіп отырғаны соның дәлелі.

Елбасы «Біздің сенімді байланысымыз үкіметтеріміз арасындағы өзара іс-қимылдың барлық бағытына әсер етеді. Екі ел арасындағы мемлекетаралық қатынас үлгі етуге тұрарлық деп нық сеніммен айтуға болады. Арамызда шешімі табылмаған мәселе жоқ», — деді. Тікелей шетелдік инвестицияның, бөлінген несиенің көлемі мен бірлескен кәсіпорының саны жағынан Қытай еліміздің негізгі экономикалық серіктесінің біріне айналған. Сондай-ақ кездесу барысында энергетика, көлік және логистика саласында атқарылып жатқан



ЖАҢА МҮМКІНДІККЕ ЖОЛ АШАДЫ

жұмыстар да айтылды. Еліміз аспан асты елінің шекарасынан Қаспий теңізіне дейінгі теміржолды жалғастырып, Қорғаста Алматымен байланыстырды. Сол арқылы Қытайдың елімізбен, бүкіл Орталық Азиямен байланысы жолға қойылды. Елбасы бұл елдің жакын көрші ғана емес, стратегиялық сипаттағы өзара сенімді қатынас орнатқан достық ниеттегі серіктес екенін айтты.

Қытай торағасы бүгінгі кездесуді екіжақты байланыстың достық сызыпін танытатын шара ретінде қарастыратынын айтты. Си Зинпін «Біз мемлекетаралық өзара іс-қимылдың жоғары деңгейінде тығыз араласып келеміз. Бұл Қазақстан-Қытай қатынасының стратегиялық сипаты бар екенін білдіреді. Біздің аразында ең жақын қарым-қатынас орныққан. Менің бастамаммен Қазақстанда көтерілген «Бір белдеу, бір жол» идеясы бүкіл дүние жүзінде қолдау тапты. Бұл бастама әлемдік үдерістердің қазіргі заманғы жалпы үрдістеріне сай келеді. Шын мәнінде, бұл – әлемнің экономикалық жаһандануының қатерлеріне жауап беретін ортақ бастама, – деді.

Сондай-ақ екі ел басшысы Лиангюнан теңіз порты және «Қорғас – Шығыс қақпасы» арнайы экономикалық аймағы арасындағы контейнерлік қызметті іске қосты. Аталған жоба

Қазақстанның
«Нұрлы жол»
бағдарламасы
мен Қытайдың
«Жібек жолының
экономикалық
белдеуі» бастамасын
үндестірудің
тағы бір айқын
көрінісі болса

керек. Елбасы «Бүгін екі өте маңызды жоба іске асып отыр. Лианцунгаң портынан алғаш рет Орталық Азия арқылы Түркияға, ал «Қорғас - Шығыс қапсасы» арнайы экономикалық аймағынан Қытайдың Ченду қаласына контейнерлік бағыттар ашылып отыр. Аталған жобалар Қазақстанның «Нұрлы жол» бағдарламасы мен Қытайдың «Жібек жолының экономикалық белдеуі» бастамасын үндестірудің айқын дәлелі бола алады. Біздің жоспарымызға сәйкес, 2020 жылға дейін контейнерлік тасымалдың көлемі 2 миллионға жетуі тиіс. Осының арқасында екі елдің экономикалық дамуы арта түседі», — деп атап өтті.

Өз кезегінде Кытай төрағасы Си Зинпин аталган жоба көлөктүп-логистикалык ынтымактастыгы үшүн жаңа мүмкүндүк ачып отырганын айтты. Елимиз теңизге шыгуу мүмкүндүгүн алып, Еуразиялык кеңистикте логистикалык орталыкка айналуда. Кытай төрағасынын пікірінше, елимиз Шыгыс пен Батыс арасындагы сауда тізбегінде мынанды рөлге ие болды. Екі ел арасындагы трансшекаралык тасымал ынтымактастыгын терендетуү барша өнүрді дамытуда куатты ынталандырушы күш болып отыр.

(Θ3 тілшіміз)

АПТАНЫҢ АЙТАРЫ

5

млрд текше метр табиғи газ елімізден
Қытайға экспортталады

268

млрд теңге. Өткен жылы мемлекеттік бюджеттен игерілмей қалған қаржы

8.7

литр. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының есебінше елімізде әр адамға шаққанда жылына осынша таза спирт ішіледі

Сөз-Жебе

**Бақытжан
САҒЫНТАЕВ,**
Премьер-
Министр:



«Халық әлеуметтік көмек саласындағы өзгерістерді түсінуі керек. Сондықтан оны ел азаматтарына дұрыс жеткізуіміз шарт. Биыл біз міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесін де енгізейін деп жатырмыз. Келесі жылдан бастап әлеуметтік көмек бойынша өзгеріс болады. Халық соның барлығын шатаспауы қажет. Адамға барлығы түсінікті болған жөн. «Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру былай болады, атаулы әлеуметтік көмек былай болады деп», – анығын айту қажет. Отандастарымыз тарапынан сұрақ туындамауы тиіс»

(Үкімет жиынында айтқан сөзі)

Құрық

ЖҰМЫСҚА ТҰРҒЫЗАМ ДЕП...

«Әйелден алаяқ шықпайды» – деп кім айтты? Шымкентте мемлекет қаржысын жымқырудың жаңа түрі пайда болыпты.

Күдікті жұмыссыз қарапайым азаматтарды мемлекеттік бағдарлама арқылы жұмысқа орналастырып, олардың еңбекақысын өз қалтасына басып отырған.

Тінту кезінде күдіктінің темір тұлпарынан 180 дана пластикалық карта, 2 млн теңгеден астам ақша, 22 адамның жеке куәлігі, 21 азаматтың еңбек кітапшасы



тәркіленген. Қазір бұл іске қатысты бес адамнан құралған қылмыстық топ құрықталды. Алдын ала тексеру бойынша алаяқтар мемлекетке 5,5

млн теңге шығын әкеліпті. Олар жалған жұмыс орындарының атын жамылып, кәсіпкерлерге берілетін несиеге де қол салып отырған.

7 C03

Жамбылдық 69 азаматтың
әлі күнге құжаты жоқ



**Нұрмұхамбет
ӘБДІБЕКОВ,**
*Есеп
комитетінің
төрағасы:*



Нұрлан НЫҒМАТУЛИН,
Мәжіліс төрағасы:

«Сіз құжаттарды
құқық қорғау
мекемесіне өткіздік
дейсіз. Бірақ былтыр
сіздің құжатыңызға
айланысты ешқандай

сот ісі болған жоқ. Еліміздегі сотқа тікелей шыға алатын өкілеті бар жалғыз мекеме болсаңыздар да ешқандай әрекет байқалмады. Тіпті жаңағы сіз атап өткен құжаттардың өзі сотқа жеткен жоқ. Себебі олардың сапасы сын көтермейді. Бұл жерде маңызды нәрсе істің барысы емес нәтижесі. Қанша зиян келгендігі және неше қылмыстық іс болды? Міне осылар маңызды. (...) Жүз миллиардтап ақша жоғалды деп жарияға жар салдыңыздар. Ал нәтижесі түкке тұрғысыз»

«Өткен жылы қылмыстық жауапкершілікке тартылуы тиіс қаржылық заң бұзушылықтың белгісі бар 29 деректі құқық қорғау мекемесіне тапсырдық. Соның он төртіне белгілі бір себептерге байланысты қылмыстық іс қозғаудан бас тартты. Оның нақты себебін өздері ғана түсіндіре алатын шығар»

– Атышулы
Мақсат
Үсеновті ұшақ
бортында
тәртіп бұзғаны
үшін Бангкок
полициясы
қамауға
алғаны белгілі.
Мемлекетке
қарызы
бола тұра,
шекарадан
өтуге уақытша
тыйым
салынған
азаматтардың
ізімінде ол
неліктен жоқ?



**Әділет министрлігінің
баспасөз қызметі:**

– М.Үсеновті шекарадан өтуге тыйым салынған азаматтардың тізіміне қосу үшін оның үстінен сотқа арыз түсуі керек. Сот шешімі болмағандықтан ол елден шығуға уақытша

Тыйым салынған азаматтардың тізіміне қосылмады.

Задолженность по сумме пени	Задолженность по сумме штрафа	Всего задолженности
35878.14	0	174240.14
21	0	80.21



ҚАЗАҚЫ REALIZM



Кірпіші түсіп, қабырғасы қаусаған жатахана. Апатты ғимараттың тізіміне кірмеген СҚО. Петропавл қаласы, 07.06.2017 ж.



baq.kz

Замана запыраны

«Қала қазаққа жау емес». Кеңес үкіметінің кезінде Алматыға қазақтарды кіргізбеу туралы саясат ашық-айпап жүргізілді. 1926 жылы қазақтың үлесі 6-8 пайызға жеткенде, сол кездегі билікте отырғандар қорыққан, қатты үрейленген» – дейді белгілі саясаттанушы Айдос Сарым. Алматыда өткен «Сарапшы» пікірсайыс клубының отырысында ішкі көші-қон жайы талқыланды. Біз осы басқосуда баяндама жасаған, саясаттанушы Айдос Сарым мен аталған тақырыпты зерттеп жүрген философ-публицист Әбдірашит Бәкірұлының пікірін беріп отырмыз.

Айдос САРЫМ:



Қазақстанда тарихи тағдырлы үрдіс жүріп жатыр. Шынын айту керек, біз әлі де болса постотарлық, постсоветтік заманды әлі аяқтаған жоқпыз. Саясаттануда «постколониалдық дискос» деген ұғым бар.

Біз ұлттық мемлекет құрамыз дейтін болсақ, бірнеше кадамды бастауымыз керек. Шынын айтсақ, бүгінгі күні табиғи отарсыздану әрекеті жүруде. Соңғы кезде Елбасының рухани жаңғыру туралы мақаласы болсын, басқа да қадамдар болсын, бәрі отарсыздану үдерістерінің алғашқы қадамдары. Орыс жастарының көбі

Ресейге кетіп жатыр. Қазақ тілді жастардың көбеюі, қазақи рухты жастардың санының

ҚАЗАҚТЫҢ КӨБЕЮІ ТАБИҒИ ҮРДІС

артуы табиғи түрде жүреді. Орыстілді қауымның Ресейге кетуі де табиғи түрде жалғаса береді. Оңтүстіктегі ағайынды солтүстікке көшіру туралы бағдарлама жүруде. Тәуелсіздіктен кейін оңтүстік пен батыстағы қалалар дамыды. Солтүстік облыстардағы Шахан, Абай, Саран сияқты моноқалалар тұралап қалды. Демографиялық өсім 1988-89 жылғы көрсеткіштен аспаған. Оңтүстіктен солтүстікке көшіру саясаты жақсы. Бірақ түйткілі де көп. Әлеуметтік жарнама аз. Жамбыл облысының тұрғындары Солтүстік Қазақстан облысына көшуге құлықты. Ал Жанаөзеннің халқы басқа өңірге барғысы келмейді. Оңтүстіктен солтүстікке көшкендерді түртпектеу, «келісек» көру, «жерін қызғану» деген сияқты пендешіліктен арылғанымыз абзал. Оған ақын-жазушы, зиялы қауым ел аралап жүріп, түсіндіру, ақпараттандыру жұмысын жүргізу қажет.

Әбдірашит БӘКІРҰЛЫ:

Алматыда халықаралық көші-қон мәселелері бойынша өткен конференцияда кейбір саясаттанушылар «Бізден білімді азаматтар кетуде. Олардың орнын басушылар – біліктілігі төмен жұмыс күші» – депті. Біздіңше, орынсыз пікір.

Біз өзімізге оралып жатқан қандастардың ниетін қалай қабылдасақ, орыстардың тарихи отанына деген ұмтылысын да солай қабылдауға тиіспіз.

Мен бұл көшті әлеуметтік жағдаймен байланыстырмас едім. Себебі кеңестік заманда орыстар ірі

қалаларда, табысы мол өндірістерде жұмыс істеді. Мен мұны демографиялық толқынның екінші легіне жатқызар едім. Тәуелсіздік алған жылдары орыс пен өзге ұлттар шетке қоныс аударла бастады. Сол алғашқы өткен лек онда барып қоныстанып, тамырын жана жерлерге жайды. Ресей оларды сіңірді, олар Ресейге сіңе білді. Содан кейін көшті Ресейдегі жоғары оқу орындары жалғастырды. Біздегі білім жүйесінің біразға дейін бір жүйеге түспеуі, оқу ақысының

кымбаттауы

себеп болды

ма, әйтеуір,

еліміздегі

орыс

ұлтының жастары терістік

көршімізге кетті. Осыдан 20-

25 жыл бұрын кеткендердің

бір шоғыры оқуын бітіргесін

елге қайтпай, сонда қалып

қойды. Жұмысқа орналасты,

үйленді, балалы-шағалы болды.

Қазір олар немере мен ата-әжені

біріктіргісі келеді. Өйткені, ата-

ана қартайды. Жакын болашақта

бұған «туыстардың табысуы» атты

жаңа көш-қон легі түзілуі әбден

мүмкін. Ресейде қабылданған

«Отандастарды қабылдау»

бағдарламасы, зейнетақының

жоғары болуы және халықаралық

санкция жағдайындағы

Ресейдің экономикалық жедел

индустриализация, яғни «өз күнін

өзі көру» форматына көшуі де

көп әсер етуде.

Орыстардың көше бастауына

этносаралық қатынастың

ешкандай қатысы жоқ.

Соңғы 15 жылда қазақ халқы



демографияда жақсы көрсеткіштерге қол жеткізді. Орыстарда бұл жағдай керісінше. Сөйтіп, демографияға сай қоғам қазақтану процесін бастан кешуде.

Қызықстан қызықтары (хикая)

Такси жүргізушісі:

Қош келгіңіз, сохатшы мырза! Жеткізейін мен сізді керекті мекен-жайға.



Шетел азаматы:

Әуежайдан қонақ үйге лезде жеттім. Ал жолақыға 40 мың теңге алды. Бұл не маскара?



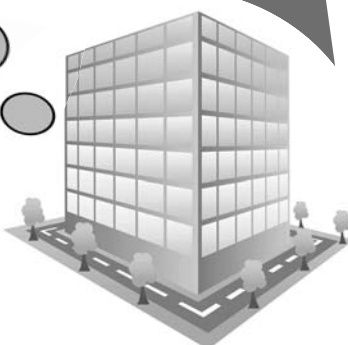
Тәртіп сақшысы:

Жүргізуші жолаушыға ақшасын қайтарды. Бұл іс «Алаяқтық» бабы бойынша тергелді.



Астана қаласының әкімсігі:

Енді алдағандар жолаушыны тегін тасиды



Жоба

Жаһандық мәселелердің ұшығы қазіргі өлем дамуының айқын сипаты болып табылады. Экстремизм мен лаңкестіктің қарқынды таралуы, этносаяси шиеленістер, экономикалық дағдарыс пен қоршаған ортаның ластануы өлемнің тұрақты дамуы мен өркениетті сақтауға кері әсер етіп отырғаны шындық.

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ ЖӘНЕ ӘЛ ФАРАБИ

Елбасы Н.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласында жана жаһандық кезең жайлы сөз ете келе, «Қоғамдық сана жаңғырудың негізгі қағидаларын қалыптастыруды ғана емес, сонымен бірге біздің заман сынағына лайықты төтеп беруімізге қажетті нақты жобаларды жүзеге асыруымызды да талап етеді» деп ескертті. Осы маңызды істе академиялық орта мен университеттердің атқарар рөлі зор.

Қыркүйек айында Нью-Йоркте (АҚШ) БҰҰ Бас Ассамблеясының отырысы қарсаңында БҰҰ Өркениеттер Альянсы мен Әл Фараби атындағы ҚазҰУ «Әл Фараби – өркениет философы» арнайы секциясын ашады. Бұл туралы жуырда БҰҰ Өркениеттер Альянсының Жоғарғы өкілі Насыр Абдулэзиз Әл Насырдың Әл Фараби атындағы ҚазҰУ-ға сапары барысында келісілді.

Бастамаға Әл Фарабидің «...Адамдар мен халықтардың бірігуі және өзара көмегі арқылы ғана бакытқа жетуге болады» деген басты идеясы негіз болған. Халықаралық жоғары деңгейдегі кездесу Шығыстың ұлы ойшылы Әбу Насыр Әл Фарабидің философиялық идеяларына және олардың өркениеттің дамуына тигізетін ықпалына арналды. Бүгінгі таңда оның дүниетанымы мен идеялары аса өзекті және бүкіл адамзатқа жаһандық рухани дағдарысты жеңуге және заманауи ізгілікті қоғам құруға көмектесе алады.

Шара барысында Әл Фараби еңбектеріндегі бейбітшілік, қайырымдылық пен адалдық идеяларын жастар арасында



кенінен тарату мен таныту үшін университеттерді біріктіруді мақсат еткен «Ізгілікті қоғам азаматтарын қалыптастыру» халықаралық бірегей жобасының тұсауы кесіледі.

Шығыс пен Батыс философиясын байланыстырушы Әл Фараби мұраларының терең зерттелуі мен насихатталуы – академиялық ортаны жаһандық мәселелерді шешу жолдарын іздестіру мақсатына біріктіруге мүмкіндік береді. Сондықтан да БҰҰ Өркениеттер Альянсы жанынан Әл Фарабиді зерттеу бойынша тұрақты бөлім ашу жоспарлануда. Қазір мұндай Әл Фараби ғылыми орталықтары Ыстамбұл және Иордания университеттерінде табысты жұмыс істеуде.

БҰҰ Өркениеттер Альянсы мен ҚазҰУ өзара ынтымақтастық туралы меморандумға қол қойып, ЮНЕСКО қолдауымен 2020 жылды – Әл Фараби жылы деп жариялау және әлемдік деңгейдегі ұлы ойшылдың 1150 жылдық мерейтойы құрметіне шаралар өткізу туралы бастаманы ұсынды.

Айдос ҚҰСАЙЫНҰЛЫ

– Ақтөбенің «Батыс-2» ауданындағы тұрғын үйлердің біріне салынған Мұстафа Шоқайдың суреті неге өшірілді?



Сауалы
Аптантың
Жауабы

Ілияс ИСПАНОВ,
Ақтөбе қаласының әкімі:

– Біз ешқашан ол кісілерге қарсы болған жоқпыз, қарсы болмаймыз. Ол жерде Мұстафа Шоқайдың суреті болғаны үшін өшірілген жоқ. Егер басқа бір сурет тұрса, ол да өшірілетін еді. Өзіміз тұрып жатқан үйдің қасына бір шайтанның суретін салып қойсақ, үндемей отыра береміз бе? Сондықтан астарын іздемеңіздер. Ол жерде Мұстафа Шоқайдың суреті бола ма, әлде өзге Алаш қайраткерінің суреті тұра ма, оны арнайы комиссиясы шешеді. Ол кісінің аты көшеге берілді. Ал көше мен үйді салыстыруға келмейді.



Дереккөзі: Internet

Жегіқұрт

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев айтқандай «Сыбайлас жемқорлыққа мемлекет пен қоғам біріге отырып, қарсы күресу керек. Сыбайлас жемқорлық — жай ғана құқықбұзушылық емес. Ол мемлекеттің сенімді тұтастығын ажыратып, ұлттық қауіпсіздігіне қауіп төндіреді». Ал қоғам дегеніміз — сіз бен біз, яғни біздің заңға, қоғамдағы өзіміздің міндетіміз бен моральдық ахуалымызға деген бір-біріміздің қарым-қатынасымыз.

Бұл жөнінде Ресей жазушысы Валентина Пикүля былай дейді: «Қылмыс — қалыпсыз қоғамдағы қалыпты адамдардың қалыпты әрекеті». Демек, зұлымдықтың тамырын қоғамның өзінен іздеген жөн. Біз бұл әлеуметтік зұлымдықтың себебін мынадан іздейміз, сыбайлас жемқорлықтың неден басталғанын байқасақ та, байқамаған сияқты кейіп танытамыз. Бірақ барлығы содан басталады.

Лев Толстой «Кәдімгі жүргізушінің бірі — азғырушыны «бәрі солай істейді» деген сөзбен азғырады» деп нақты айтқан.

Біз әділетсіздікті көргенде мемлекетті кінәлап, өз ренішімізді білдіреміз. Алайда сыбайлас жемқорлықпен күресуге келгенде ешқайсысы атсалыспайды. Кейде олар мұны солай болу керек деп те ойлайды. Мұндай жағдайда мемлекет те, ешқандай құқық қорғау органдары да ешнәрсе істей алмайды. Бәрін жазалап, темір торға тоғыту мүмкін емес. Сондықтан да сыбайлас жемқорлықпен тиімді күресу үшін, әрбір азамат атсалысып, өзіндік үлесін қосуы керек. Отандастарымыздың көзқарасын өзгертпейінше, нәтижеге жету мүмкін емес.

Онымен күресу — қоғамның және әр азаматтың ісі екенін әр отбасы, әр отандастымыз түсінуі керек. Ұлы Абай атамыз айтқандай «Ұрпағыңызға асыл мұра ретінде арсыздықты әкелетін

Сыбайлас жемқорлық – адамзаттың дамуынан бері келе жатқан ең көне қылмыстың бірі. Өкінішке қарай, әлі күнге оны түп-тамырымен жойған ешқандай мемлекет, қоғам, дін және идеология жоқ. Дегенмен, бүкіл әлем тұрақты түрде жемқорлықпен күресіп келеді. Осы ретте, мемлекет өзінің заңы мен мемлекеттік құрылымын өзгертіп, жаңа технология жолын енгізуде. Алайда сыбайлас жемқорлықтың алауы одан «өшіп» жатқаны шамалы. Қайта өршіп, жаңаша бағытта бейімделіп жатыр. Сондықтан да мемлекет сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті тоқтаусыз жүргізеді. Алайда бұл бастаманы қоғам қолдамаса жеңіске жетуі екіталай. Әсіресе, мұндай жегіқұртпен күресуде азаматтық қоғам шешуші рөл атқарады.



әрі жақсартып, адамгершілік, рухани байлығымызды жоғалтпай, өркениетті ел құруымыз керек. Елбасының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы осыған шақырады. Тәуелсіздігіміздің алғашқы күнінен бастап сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес еліміздің басты саясаты болып қалыптасты. ТМД елдерінің

сақталу үшін жемқорлыққа қарсы жалынамаларды тарату және плакат, баннер мен билбордты көрнекі жерге орналастыру жұмысы жүргізілуде. Осы жылдың наурыз айынан бастап, сыбайлас жемқорлыққа қарсы үгіт-насихат жұмысын одан әрі жетілдіру мақсатында мобильді топ өз жұмысын бастады. Бұл топ жұртшылыққа сыбайлас жемқорлыққа қарсы үгіт-насихаттың жаңа моделі мен негізгі ережесі және қағидатын белгіленген тәртіпке сәйкес түсіндіруде. Топ мүшелері сыбайлас жемқорлыққа қарсы мемлекеттік саясат жүргізумен

қадағалау мен бақылау мақсатында қоғамдық омбудсмен (*Азаматтардың құқығы мен бостандығының сақталуын қорғайтын тәуелсіз халықтық адвокат — red*) енгізілді. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы бірінші медиа-орталық» республикалық қоғамдық ұйыммен бірлесе отырып, «жолдағы жемқорлықты азайту мақсатында 10 қадам» жобасын жүзеге асыруда. Өткен жылы еліміздің барлық өңірінде «Азаматтық бақылау» жобасы жүзеге асырылды. Агенттік аталған жоба аясында мемлекеттік сапалы қызмет көрсетуге қоғамдық бақылау мен

ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕС – ОРТАҚ МІНДЕТ



байлықты емес, тәрбие, білім, имандылықты қалдыр».

Сыбайлас жемқорлық — адам табиғатының бұзылуына, адамгершіліктің тапталуына, адамдардың бөлінуіне әкеледі. Бұл қоғамдық сананың рухани жақтан емес, материалдық тұрғыдан дағдарысқа ұшырауы. Оған немқұрайдылықпен қарау — бүгінгі қоғамның ең өзекті мәселесі. Адам белгілі бір материалдық жағдайға тәуелді болғанда, ол ар-ұят, намысты екінші орынға қояды. Егер дәл осылай жалғаса беретін болса, онда болашақта тұтас бір ұрпақты жоғалтып алуымыз мүмкін. Біз осыны түсінуіміз керек. Себебі бұл заңсыздықпен күресе отырып, өмірімізді одан

арасында алғаш рет «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы» күрес туралы заңын қабылдап, оған қарсы арнайы мекеме құрылды. Халыққа қызмет көрсету орталықтарының ашылуы мен автоматтандырылуы азаматтар мен шенеуніктің арасындағы күнделікті тікелей байланыс азайтты. Осыдан біз сыбайлас жемқорлық деңгейінің төмендегенін байқаймыз. Бүгінгі таңда мемлекеттік қызметтің 723 түрін электрондық түрде алуға болады. Жыл өткен сайын отандастарымыздың мемлекеттік мекемеге барып, өтініш беруі азайып келеді. Ал халыққа қызмет көрсету орталығында электрондық қызмет көрсетудің үлесі керісінше артаду. Мысалы, осы жылдың алғашқы 4 айында электрондық қызмет көрсетудің үлесі 48 пайызды құрады.

Қоғамдық бақылаудың қызметі де өсуде. «Қоғамдық кеңес туралы» заң қабылданғаннан кейін мемлекеттік құрылымдар тарапынан тұрғындарға есеп беріп жатыр. Коммерциялық емес ұйымдар мен азаматтар мемлекеттік мекемелердің барлық деңгейіндегі қызмет бойынша түрлі шешім қабылдауына қатыса алатын болды. Елбасының «Жергілікті атқарушы органдардың басшылары, әкімдер, ұлттық жоғары оқу орындарының ректорлары халыққа есеп беру кездесулерін өткізу туралы» Жарлығына сәйкес жұмыс бір жолға қойылды. Министр, әкім, құқық қорғау қызметтерінің басшылары, жоғары оқу орындарының ректорлары елімізде жүргізіліп жатқан реформаларды жүзеге асыру мәселесін ақпараттандыру, жеткен жетістігі мен көрсеткішін халыққа жеткізу және жоғары органдар тарапынан берілген тапсырма мен алдағы уақытта жоспарланған негізгі бағыт бойынша халыққа есеп беруге міндетті.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру мақсатында Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі еліміздің барлық өңірінде жүйелі және ауқымды жұмыс жүргізуде. Біз еңбек ұжымдарымен, студенттермен кездесу барысында Елбасының саликалы саясатын, әрбір азамат болашақ еліміздің, балаларымыздың жарқын болашағы туралы көптеген мәселені камтитын түсіндірме жұмысын жүргізудеміз. Өткен жылы 7 мың еңбек ұжымында 500 мың азаматқа қатысты. Сонымен қатар, халық көп шоғырланған жерде сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру мен жемқорлыққа қарсы іс-қимылда жұртшылықты кенінен тарту мақсатында түсіндірме жұмыспен қоса, әрбір азаматтың жадында

қатар қоғамдық қабылдаулар (Халыққа қызмет көрсету орталықтарында, салық және көші-қон қызметтерінде) жүргізуде. Қоғамдық қабылдау барысында азаматтардың көкейкесті сұрағына толық жауап беріліп, олармен кері байланыс орнатуға мүмкіндік жасалуда. Бүгінгі күнге дейін қоғамдық қабылдауда 245 азаматқа түрлі мәселе жөнінде ауызша және жазбаша түсініктеме берілді.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті бала кезінен қалыптастыру қағидатына түсіністікпен қарауымыз керек. Егер баланың санасына тазалық, жауапкершілік, патриотизм, Отанға деген сүйіспеншілік қасиетін сіңіретін болсақ, есейген кезде оның бойында сыбайлас жемқорлыққа қарсы иммунитет қалыптасып, саналы өмір сүруге оның мүмкіндігі жеткілікті болады. Аталған мәселенің барлығын жүзеге асыратын болсақ, жемқорлықпен күресу оңайға түседі. Сондықтан, агенттікпен білім және ғылым министрлігі және аумақтық әкімдіктер өскелең ұрпақтың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеті мен дүниетанымын қалыптастыру бойынша қарқынды түрде жұмыс жүргізуде. Мектептің оқу бағдарламаларында сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық мәдениетті қалыптастыру мәселесі енгізілген. Агенттіктің бастамасы мен мектептерде тәрбие жұмысына арналған арнайы бағдарлама бекітілген. Бүгінгі күні сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылда қарапайым адамдар да араласуда. Өткен жылы қылмыстық оқиғаның орын алғанын уақытында хабарлағаны үшін 180 адамға 27 миллион теңге сыйақы берілді. 2015 жылмен салыстырғанда, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте көмектесушінің саны екі есеге артты.

мәдениетті қалыптастыру бағытында білім алып жатқан еліміздің 5-11-сыныптарының 4 миллион оқушысы қамтылды. Еліміздің барлық мектебінде «Адал ұрпақ» еріктілер клубы құрылып, 900 мың оқушы мүше болып қабылданды. Аталған еріктілер клубында сабақтан тыс түрлі іс-шара өткізілуде. Еліміздің барлық жоғары оқу орындары мен колледжінде «Таза сессия», «Адал бол», «Сыбайлас жемқорлықтан тыс университет» жобалары жүзеге асырылуда. Аталған жобалардың аясында студенттер білім мекемесінде академиялық адалдық қағидасын басшылыққа ала отырып, жатақхана, шәкіртақы мәселесі бойынша әділеттілік пен ашықтықты жүзеге асыруда өздері бастамашылық көтеруде. Жастар адалдық, әділеттілік пен тазалық қағидатын басшылыққа ала отырып, сыбайлас жемқорлыққа қарсы иммунитетті жақсарту үшін түрлі шешімді өздері қабылдай алады.

Азаматтық қоғам жыл санап белсенділігін арттыруда. Барлық қоғамдық, үкіметтік емес ұйымдар, сарапшылар мен блогерлер Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігімен тығыз ынтымақтастық байланыста және бастамашылық танытуда. Қазіргі кезде «Атамекен» кәсіпкерлік палатасымен бірлесе отырып, сыбайлас жемқорлыққа жол берілген 16 салада, «Нұр Отан» партиясымен бірлесе отырып, 8 әлеуметтік салада сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне талдау жүргізілді. Мамандандырылған халыққа қызмет көрсету орталықтарында жүргізу куәлігіне емтихан тапсыру, көлікке жақсы нөмірді беру т.б. мәселелерді

мүшелері мемлекеттік билікке келгенде оны табыс көзі, баю жолы деп емес, тазалық, ар-намысын бірлесе отырып, іс-әрекеттер жасау мәселесіне араласа алады. Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, азаматтық қоғам сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте қоғамдық бақылаудың қызметін көтеру мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы кенешді мониторинг құруда тиімді құрал.

Мысалы, Сингапурда қоғам мүшелері мемлекеттік билікке келгенде оны табыс көзі, баю жолы деп емес, тазалық, ар-намысын бірлесе отырып, іс-әрекеттер жасау мәселесіне араласа алады. Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, азаматтық қоғам сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте қоғамдық бақылаудың қызметін көтеру мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы кенешді мониторинг құруда тиімді құрал. Мысалы, Сингапурда қоғам мүшелері мемлекеттік билікке келгенде оны табыс көзі, баю жолы деп емес, тазалық, ар-намысын бірлесе отырып, іс-әрекеттер жасау мәселесіне араласа алады. Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, азаматтық қоғам сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте қоғамдық бақылаудың қызметін көтеру мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы кенешді мониторинг құруда тиімді құрал.

Мәдениетті қалыптастыру бағытында білім алып жатқан еліміздің 5-11-сыныптарының 4 миллион оқушысы қамтылды. Еліміздің барлық мектебінде «Адал ұрпақ» еріктілер клубы құрылып, 900 мың оқушы мүше болып қабылданды. Аталған еріктілер клубында сабақтан тыс түрлі іс-шара өткізілуде. Еліміздің барлық жоғары оқу орындары мен колледжінде «Таза сессия», «Адал бол», «Сыбайлас жемқорлықтан тыс университет» жобалары жүзеге асырылуда. Аталған жобалардың аясында студенттер білім мекемесінде академиялық адалдық қағидасын басшылыққа ала отырып, жатақхана, шәкіртақы мәселесі бойынша әділеттілік пен ашықтықты жүзеге асыруда өздері бастамашылық көтеруде. Жастар адалдық, әділеттілік пен тазалық қағидатын басшылыққа ала отырып, сыбайлас жемқорлыққа қарсы иммунитетті жақсарту үшін түрлі шешімді өздері қабылдай алады.

Азаматтық қоғам жыл санап белсенділігін арттыруда. Барлық қоғамдық, үкіметтік емес ұйымдар, сарапшылар мен блогерлер Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігімен тығыз ынтымақтастық байланыста және бастамашылық танытуда. Қазіргі кезде «Атамекен» кәсіпкерлік палатасымен бірлесе отырып, сыбайлас жемқорлыққа жол берілген 16 салада, «Нұр Отан» партиясымен бірлесе отырып, 8 әлеуметтік салада сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне талдау жүргізілді. Мамандандырылған халыққа қызмет көрсету орталықтарында жүргізу куәлігіне емтихан тапсыру, көлікке жақсы нөмірді беру т.б. мәселелерді



Айгүл БАЙХАНОВА,
Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің Алматы қаласы бойынша департаментінің басшысы

Серпін

Шара аясында «жасыл технологиялар» аймағы мен «Аквапоника» кешенінің тұсаукесері өтіп, ҚазҰУ технопаркінде университет студенттері мен ғалымдарының ғылыми жобалары және зерттемелері таныстырылды. «Жасыл технологиялар» орталығы қуат алудың түрлі технологиялары: жел, күн, гидро мен геотермалдық, биогаз және сутектік энергетиканы қолдану арқылы «жасыл энергетика» бойынша инновациялық жобаларды жүзеге асыру үшін «Шағын ЭКСПО» рөлін атқарады. Осы мақсатта орталық

Әлемдік деңгейдегі «ЭКСПО-2017» шарасы қарсаңында еліміздің жетекші оқу орны әл Фараби атындағы ҚазҰУ-да Алматы қаласы әкімдігі өкілдерінің қатысуымен «Жасыл технологиялар» орталығы ашылды.

орталықта қазірдің өзінде сәндік гүлді және жемісті-көкөністі дақылдарды өсіру үшін энерго үнемді жылыжай сәтті жұмыс істеуде. Мұнда өсімдік өнімдерін гидропоникада өсірудің түрлі технологиялық тәсілдері қолданылады.

ҚазҰУ кампусы аумағында экологиялық тұрақты өрі қолайлы «жасыл» орта қалыптасуда. Суы тазаланатын арнайы құрылғылармен жабдықталған «Керенқұлақ» өзенінің сағасын ретке келтіру жұмыстары аяқталуға жақын. Өзен суы қолдан

ЖАСЫЛ ТЕХНОЛОГИЯ АЙМАҒЫ

аумағында жылу сорғысы, биогаз алу құрылғысы, сутектік және желдік генератор сынды барлық қажетті баламалы қуат көздерінің қызметі біріктірілген.

Әл Фараби атындағы ҚазҰУ ректоры Ғалым Мұтанов «Әлемдік «ЭКСПО-2017» көрмесі — Елбасының ірі жобасы. Бұл шараның мақсаты — жаңа әрі «жасыл» технологияларды енгізу арқылы Қазақстанның дамуына ерекше серпін беру. Сондықтан біз алдыңғы қатарлы университет ретінде «жасыл технологиялар» аймағын құрдық», — деп атап өтті. Университет басшысының айтуынша, мұнда студенттер жаңа технологиялардың әдіс-тәсілдерін игеріп, зерттеу жұмыстарымен айналысатын болады. Орталықта заманауи технологиялар мен ғылымды қажетсінетін инжиниринг негізінде жаңа формация мамандарының тәжірибелік дайындығы жүргізілуде. Сондай-ақ университетте қазіргі таңда жаңғыртылатын энергетика бойынша бірнеше жаңа технологиялар енгізілген.

Plant Factory (*Өсімдіктер фабрикасы*) инновациялық технологиялары пайдаланылатын



жасалған «Аквапоника» экожүйесінде қолданылатын болады. Бұл студенттер, университет қалашығының контактары мен Алматы қаласы тұрғындары демалатын бірегей орын ғана емес, білімгерлерге бағалы әрі әдемі балықтар мен өсімдіктерді өсіріп, оларға күтім жасауды үйрететін тәжірибелік база болмақ.

ҚазҰУ ғалымдары «ЭКСПО-2017» көрмесіне қатысады. Олардың көмірсутекті газ қоспасын компоненттерге бөлу; жылу электр стансаларының тиімділігін арттыруға арналған плазмалы-отындық жүйелер; жылу және электр энергиясын алуға арналған автономды күн қондырғысы; планарлы концентратор қосылған кремнийлік күн батареясы сынды инновациялық жобалары мен технологиялары «Қазақстан» ұлттық павильонында ұсынылатын болады.

«АЛАШ МҰРАСЫ ӨЛІ ТҮГЕЛДЕНБЕДІ»

— Аға, бір сұхбатыңызда: «Арман көп, бірақ оны қоғам сезетіндей етіп жүзеге асыру үшін елдік-мемлекеттік жоба қажет. Мемлекеттің таза ниеті мен нақты ісі, ғалымдардың қажыр-қайраты қажет» деген едіңіз. Алаштың 100 жылдығын өткізудегі мемлекеттің қолдауын, таза ниетін қаншалықты сезінесіз?

— Өлі күнге дейін алаштың 100 жылдық мерекесін өткізу жөнінде үкіметтің қаулысы шыққан жоқ. Атқарушы билікпен түрлі жағдайда сұхбаттастықта қызмет етіп келе жатқандағы бір байқағаным — елдікті

танытудағы, тұлғаларды дәріптеудегі бұрынғы

Дихан ҚАМЗАБЕКҰЛЫ:

БИЫЛ АЛАШ ҮКІМЕТІ МЕН МЕМЛЕКЕТТІК ТӘЖІРИБЕСІНЕ – 100 ЖЫЛ! ОСЫ УАҚЫТҚА ДЕЙІН АЗАПТЫҚ ЖОЛЫНДА АЗАПТЫ ДА ТАР ЖОЛДЫ БАСТАН ӨТКЕРГЕН АРЫСТАРЫМЫЗДЫҢ БІРАЗЫ ӨЛІ АҚТАЛМАҒАНЫН ГАЗЕТИМІЗДЕ ЖАЗҒАНБЫЗ (№21 «ТЕКТИЛЕРДЕН АЙЫРЫЛДЫҚ. 59-БАППЕН ЖАЗАЛАНҒАНДАР ҚАШАН АҚТАЛАДЫ?»). БІЗ ТАЯУДА ҒАНА ҰЛТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ АТАНҒАН ДИХАН ҚАМЗАБЕКҰЛЫМЕН ЖОЛЫҒЫП, БҰЛ МӘСЕЛЕ БОЙЫНША СҰХБАТТАСҚАН ЕДІК. ҒЫЛЫМИ БАҒЫТЫН ТОЛЫҚ ҚАЗАҚ РУХАНИЯТЫН ЖАҢҒЫРТУҒА АРНАП КЕЛЕ ЖАТҚАН ҒАЛЫМ АЛАШТЫҢ 100 ЖЫЛДЫҒЫ МЕН ҚАЗІРГІ ҒЫЛЫМНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІН БАЯНДАДЫ. ҚАЗІР ҚОҒАМДА БІРШАМА ПІКІРТАЛАС ТУДЫРЫП ОТЫРҒАН ҰЛТЫҚ ПАНТЕОН МӘСЕЛЕСІ ДЕ ТАҚЫРЫПТАН ТЫС ҚАЛМАДЫ.

АҚТАЛҒАНЫ ДА, АҚТАЛМАҒАНЫ ДА БАР

көзқарасымызды түбегейлі өзгертуіміз керек. Таптаруын көзқарас мәселені ешқашан шешпейді. Әрине, үкіметке хат жазып, депутаттық сауал жолдау онай. Ананы былай, мынаны былай істеу керек деген сынайдағы ақыл айту — ең онай нәрсе. Ал бұл жерде мәселенің нақты шешімі керек. Сондықтан ел болып ақылдасу және қоғамдық ұйымдардың белсенділігі алға шығуы қажет деп білемін. Мәселен, Алашты жақсы көретін 100 мың адам бар делік. Тіпті 50 мың адам болсын. Оған да жетпейді десек, 25 мың адам шықсын. Жөк дегенде 10 мың адам саналы түрде ақылмен, парасатпен, ынта-шынтасымен жұмыс істесе, жылау-сықтау, қайғыру-түңілу айдалада қалады. Сол 10 мың адам ниет біріктіріп, жиған-терген қаржыны ортаға салып, 100 жылдықты жоғары деңгейде атап өтуге толық мүмкіндік бар.

— 100 жылдықты мемлекеттік деңгейде өткізуге нақты жоспар бар ма?

— Менің өз жоспарым ғана бар. 100 жылдықты жауапты деңгейде өткізу мәдениет және спорт министрлігіне жүктелген. Олар бірнеше жиын өткізіп, мамандармен ақылдасты. Сонда бір жиында Алаш мұрасы бойынша 150–200 том кітапқа еңбек даярлай аламыз делдік. А.Байтұрсынұлында 5–6 том болса, барлық тұлғадан 2–3 том кітап шықса, неге ол межеге жетпеске? Әлиханнның 15 томдығын шығаруға атсалыстық. Сұлтанхан Аққұлдың Ә.Бөкейхан туралы қазақ, орыс, ағылшын, украин тілдерінде 2 монографиясы шықты. Мен қазақ редакциясын басқардым. Сосын 20-жылдары Макс Кучинский деген Германия ғалымы болған. Ол кісі Алаш зиялыларымен жолығып, солардың жағдайын біліп, мол мәлімет алып, еліне барып еңбек шығарған. Біз соны біраз жылдан бері неміс тілінен қазақ тіліне аударып жатырмыз. Алаш зиялылары мұрасын тақырыпқа қарай бөлсек деп отырмыз. Мысалы, «Алаш зиялылары өнер туралы», «Алаш зиялылары білім туралы» деген сияқты. Мен мәдениетке қатыстысын даярлап та қойдым. Бұл мәдениеттанушыларға пайдалы мұра деп есептеймін.



— «Жас казак» газеті Алматыда тарихшылармен бірлесе отырып, алқалы жыын өткізді. Сонда әлі күнге дейін 59-баппен жазаланғандар ақталмағаны туралы айтылды. Шоқан Уәлиханов атындағы тарих және этнология институтының директоры Хангелді Әбжанов «жазаланғандарды актау туралы бастама көтереміз» — делі. Сіздің ойыңызша, Алаш қайраткерлерін толық ақтап, мұрасын түгелдей алдық па?

— Репрессия, қуғын-сүргін құрбандарының барлығы ақталған. Бұл жердегі ақталмағандар — кеңес өкіметі кезінде, әсіресе 40-жылдардан 80-жылдарға дейінгі «советке қарсы пікір айтты, саяси көзқарасы дұрыс болмады» деп саяси тұрғыдан қараланғандар болуы мүмкін. Оларды жеке зерттеп қарау керек. Сонымен бірге ІІ дүниежүзілік соғыста тұтқынға түскендер, совет өкіметіне қарсы жұмыс жасады деп сотталғандар да бар. Бұлар да неміс тұтқынында Алаш атымен газет-журнал шығарып, шығарма жазған. Ол жағы әзірше «ақтаңдақ». Ал Алаш мұрасын толық түгелдей алған жоқпыз. 1988–1989 жылдары Ғылым академиясында Жүсіпбек Аймауытұлы, Мағжан Жұмабаев көп томдығын даярлауға мемлекет тарапынан қомақты қаржы бөлінген. Біз осы ғылыми топта болдық. Архивтерде жұмыс жасап, біраз мұра жинадық. Сол кезде тапсырмадан тыс Алашқа қатысты мұраларды құннатдық. Бүгінгі зерттеулерімізге сол кездегі қолдаудың көп көмегі тиді. Бұдан

кейін Алаш мұрасын жинауға үлкен қаржы бөлінген емес. Ал қазіргі еңбектер жекелеген азаматтардың бастамашылығымен жүзеге асып жатыр. Жоғарыда айтқандай, бұл мәселеде де қоғам бірлігі, жауапкершілігі керек.

«ҰЛТЫҚ ҚОРЫМ АТАНҒАНЫ ДҰРЫС»

— Ұлттық пантеон салу керектігі жөнінде мәселе көтерген азаматтардың қатарында болғаныңызды білеміз. Тіпті Лингвистикалық комиссияда осыған қатысты ел көкейіндегі ойды Елбасыға жеткіздіңіз. Жалпы қажеттіліктің мәні неде еді?

— 2010–2011 жылдары «Смағұлдың сүйегінің күлін елге әкелу қажет» — деген ой Парламентте тұнғыш және бірнеше рет айтылды. Осы ретте Ұлттық пантеон туралы және елордадағы ескі қорымдарды реттеу туралы алғаш сол кездегі депутат Ирак Елекеев көтерді. Әлбетте, ол кісіге ақыл қосқан білікті азаматтар болды. Сол депутаттық сауалдан кейін «Хан Кененің сарбаздары жатыр» деген ескі қорымға байланысты жанаша көзқарас қалыптасып, манайы реттеліп, абаттандырылды. 2011 жылы Президенттікке кандидаттардан қазақ тілінен емтихан алуға қатысқан кезімде, осы қорым мәселесі жөнінде Елбасыдан сұрадым. Президент ұлттық пантеонның қажеттігі жөнінде білетіндігін, арнайы жер бөлініп, жұмыс жүргізіліп жатқанын айтты. Сондай-ақ бұл ой

бас қаланың
Ақмолаға
қоныс

«Репрессия, қуғын-сүргін құрбандарының барлығы ақталған. Бұл жердегі ақталмағандар – кеңес өкіметі кезінде, әсіресе 40-жылдардан 80-жылдарға дейінгі «советке қарсы пікір айтты, саяси көзқарасы дұрыс болмады» деп саяси тұрғыдан қараланғандар болуы мүмкін»



аударуымен де тығыз байланысты туғанын ұмытпалық. Өкінішке қарай, сол жылдары өмірден озған зиялы қауым өкілдерінің сүйегін Алматыға тасып жаттық. Міне, сол кезде құдай ойына салды ма, Ақселеу Сейдімбек бастаған тұлғалар алғаш рет ұлттық қорым қажеттігін көтерді... Шүкір, қазір Астананың ескі қорымындағы Кенесары сарбаздарының бейігі халық зиярат ететін тарихи орынға айналды. С.Сәдуақасұлының сүйегі де сол жерге жерленіп, басына белгі қойылды. Ал енді осы қорымды ұрпаққа тағылымды ету — елорданың да, зиялылардың да абыройы.

— Ұлттық қорым салуда қандай тәжірибеге сүйенеміз?

— Ұлттық пантеонға қатысты елімізде тәжірибе бар. Біздің ұлттық пантеон — Түркістан. Түркістандағы хандар зиратын табу мен жүйелеуге байланысты талай жыл ғылыми негізсіз жұмыс жүргізілгенін жасыруға болмайды. Айталық, осыдан 100 жыл бұрынғы Түркістанға (қорымға) сипаттама бергендер бар. Қай хан қай жерде жатыр? Тіпті сыртында қойылғандар да болған. Ғалымдар, көбіне ғалымға жақын азаматтар кей жайттарда «менікі дұрыс» деп, өз ойын қоғамның ойы ретінде бере бастады. Ашаршылық жылдары немесе небір зұлматты заманда қайтыс болған адамдарды Яссауи кесенесінің іргетасына дейін, түбіне дейін жерлеген. Тіпті зиярат етіп келушілер үшін жүретін жол да қалмаған. Барлық жерде кісінің сүйектері жатқан. Сондықтан кейін



сүйектерді жинап, арулап басқа жерге жерлеген жағдайлар болды.

Бізде қорымға байланысты, бейіт-зиратты реттеуге қатысты керсегар оялар да айтылып жатады. Тіпті кейде бұл тақырып үлкен дауға да ұласып кетеді.

Жалпы, пантеонды — классикалық мағынасындағы пантеон деп айтауымыз керек. Қорым деген дұрыс. Ол — қазақтың төл сөзі. Сонымен қатар дәстүрімізге жат діни ағымдарды насихаттайтындар мен еліміз ұстанған бағыттағы исламның тайталасы кезінде кейбір діни ұғымдарда сауатсыздыққа жол беріп, күлкіге қалмауымыз керек. Неге күлкіге қаламыз? Біз христиан, атеист ұғымымен ұлттық құндылықтарымызды түзей алмаймыз. Пантеон деген ұғымның аржағында христиандар дейінгі, христиандардан кейінгі ұғым тұнып тұр. Сондықтан өз дәстүрімізге сай болғаны жөн. Мысалы, мына көрші қырғыз «Атабейіт» дейді.

— Үкімет бекіткен ережеге сәйкес, Ұлттық пантеонға жоғары билікте қызмет еткен қайраткерлер жерленбек. Сондай-ақ мұнда түрлі дінді ұстанған азаматтар араласып жататын секілді...

— Ұлттық қорымға классикалық пантеон мағынасын сыйдыру Елбасы айтқан рухани жаңғыруға қайшы. Біреулер айтып-жазып жүргендей, «онда барлық діннің белгілері болады» деу де мүлдем қате. Адамзатта ондай жоқ. Осы уақытқа дейін мұндай кездеспеген. Жалпы бұл жайтқа байланысты түрлі сындарлы пікір айтылып, соған сай нақты шешім қабылданады деп ойлаймын. Үкіметтің ережесі шықты. Бұл да әлі нақтылана жатар. Кейбір лауазымды қызметте болған адамдар мемлекетке, халыққа қарсы жұмыс жасағанын ұмытуға болмайды. Ондайлар шешуші сәтте елдікті қолдай алмағанын тарих естен шығармайды. Лауазымды қызмет атқара жүріп қылмыс жасаған адамдар да бар. Осының барлығы да бір ретке келтіріледі.

— Ешқандай лауазымды қызмет атқармаса да ел арасында аса беделді азаматтардың рухын қалай есте қалдырмақпыз?

— Жалпы мұндай параметр-өлшемді анықтау үшін халықтың арасында түрлі талқылау, сауалнама ұйымдастырып, пікірін ескеріп, ақылдасу керек деп санаймын. Халық өз ойын баспасөз беттеріне жазар. Қазір елдің көзі ашық, көңілі ояу. Елдік деңгейде өрелі ой-пікір айтылса, міндетті түрде ескерілу керек. Мысалы, тарихқа қарайық: ХІХ немесе ХХ ғасырда қазақтың қазақтығын, елдің елдігін танытқан кімдер? Көбіне-көп акын-жазушылар, ғалымдар, мемлекет қайраткерлері.

«ИМПАКТ ФАКТОР – ҒЫЛЫМНЫҢ ӨЛШЕМІ ЕМЕС»

— Жас ғалымдарға мақаласын ақылы түрде шетелдік журналға жариялау туралы міндет

қойылған. Бұл қаншалықты дұрыс?

— Жалпы ғылым үлкен күресті талап етеді. Мәселен, бүгінгі докторантқа қорғау алдында импакт факторы жоғары журналдарға мақала шығару талабы қойылады. Ғылыми жаңалық ашуыңыз мүмкін, бірақ шартты рейтингі жоғары журналда мақаланыз жарық көрмесе, диссертация қорғауға бара алмайсыз. Айталық, мұндай талап гуманитарлық бағыттағы ізденушілерге артық екені біраздан айтылып-жазылып келеді. Оны айтсаңыз, бұл талап Гарвард пен Кембридж университеттерінде де қойылмайды.

Қатаң талап — дұрыс! Бірақ ол да қисынды болғаны жөн. Мысалы, бөтен ел талабына сай мақала шығарғаннан гөрі, нақты тақырып бойынша монография жазу отандық ғылымға олжа емес пе? Рас, ғылым — күрес. Сол күрестің өзі — үлкен жауапкершілік. Гуманитарлық ғылым саласы ғалымдарына техника саласы ғалымдарына қараған көзқараспен қарауға болмайды. Импакт фактор — ғылымның өлшемі емес. Тұжырымдамалы мақала мен импакт фактор мақала тең бе? Ғылым шынымен ғылым болуы керек. Ол ақыл-ойды дамытатындай қауқары болса ғана мақсатына жетеді. Біреудің механикалық жасаған дүниесі ешқашан бізге әл болмайды. Таяуда кембридждік бір ғалым «импакт фактор өлемдегі өрмекшінің торы іспеттес дүние» екендігін айтты. Сол торға біздің кейбір жауапты адамдар түсіп, ақыл мен сапаны «занмен» шілдерлеп жібергені өкінішті-ақ.

— Заңға неге өзгеріс енгізбеске?

— Білім саласы заңдылықтарына еніп, қабылдану себебі — бүкіләлемдік ғылымды анықтайтын кейбір өлшемдер талабы. Бұл да қызық нәрсе. Бір кезде Қытай осы өлшемде оқ бойы озу үшін арнайы бюро құрып, таңдаулы ғалымдар

«Соңғы жылдары жекелеген техника ғылым салалары болмаса, гуманитарлық ғылымдарға үлкен қаржы бөлінді деп айта алмаймын. Ғылыми жобалар мөлшері 3-5 миллион шамасында. Кез келген жоба қаржысының жартысы еңбекақыға, жартысы зерттеуге жұмсалады. 3 миллиондық жоба қаржысын екіге бөліп жіберсеңіз, 1,5 млн теңге. Ал бұл дегеніңіз – кейбір мекемелердегі бір адамның айлық жалақысы. Сондықтан ғылымға деген көзқарас, оған бөлінетін қаржы көңіл көншітерлік дей алмаймыз»

мақаласын
аудартып,
оған мемлекет

қаржысынан төлеп, «мә,

керек болса!» дегендей қалам жасағаны бар. Ресей болса баяғыдай өзіне сенімді. Ал Түркия ғалымдары ондай рейтинг қуып шаршамайды. Ғылымды әр университет өзі дамытады деген шешімге келген. Біз байыпты елдер үлгісін алсақ, жас ғалымдарымызды небір алаяқтардың шырмауына салып қоймас едік. Әйтпесе қазір жастар ғылымды жинап қойып, қаржылық үнем үшін 3–4 автор болып «өйтеуір бір ағылшынша мақала шығару» әуресімен жүр. Жариялаған журналы көбіне «алаяқ» болып, алданғаны қаншама? Біздіңше, бұл жаман үрдісті қатаң тоқтату керек. Елбасымыз «Қазақстан жолы» дегендей, ғылымда ақылмен өз жолымызды табатын кезге әлдеқашан келдік.

— Әңгіменізге рахмет!

Сұхбаттасқан
Айбарша ЖАҚСЫЛЫҚ



www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

АЙМАҚ



Құрылыс

Бетоннан ірге блок, су жолына, құбырға қажет қуыс бетон бұйымдар, олардын қақпақтары, су жолына салатын дайын арық жасаумен және дайын бетон сұйығын дайындап берумен жұмыс бастаған жас кәсіпорын өндірген өнімінің сапасын жақсарту арқылы өндірісін өрге

Алматы облысы Жаркент қаласындағы темір-бетоннан құрылыс материалдарын дайындаумен айналысатын «Сұңқар» ЖШС-нің өнім өндіре бастағанына 5-6 жыл болды.

— Бүгінгі күні шағыл мен цемент араластырып қолдан әзірленген бетон сапа талабына жауап бере алмайды және құрылыс қарқынына кедергі келтіреді, — дейді «Сұңқар» ЖШС құрылтайшысы Зәкір Исмазов. — Мемлекеттік стандартқа сәйкес бетон арнаулы араластырғышта,

кірпіш, үй ауласына және жүргіншілер соқпағына қалайтын өрнекті төсеніш, әртүрлі көлемді үй төбесін, көпір мен қораны жабатын плита, электр бағанасын, тағы басқа темір-бетон бұйымдар шығаруды қолға алыпты. Оларды құюға қажет жабдықтарды қытайлық кәсіпкерлерден келісімшарт арқылы алдырып, іске қосқан. Болашақта жоғары кернеулі электр желісіне арналған баған жасауды ойластырып жатқан көрінеді.

Зәкір Шабазұлының айтуынша, алдағы уақытта бетон бұйымдарды булайтын жана цех ғимараты жасалады. Технологиялық стандартқа сәйкес зауыттан шығарылған барлық темір-бетон бұйым осы цехта талапқа сай дәрежеге жеткізіледі. Өндіріс қуатын арттыруға, алға басуға қажет жұмысшы күші мен техникалары жеткілікті. Серіктестікте жалпы 30-дан астам арнаулы техника бар. Олардың арасында дайындалған бетон сұйығын құрылыс объектісіне жеткізіп беретін арнаулы көліктер тоқтаусыз қызмет атқарады. Қазір зауытта мамандығына байланысты арнаулы орта оқу орындарын тамамдаған 30 жас жігіт еңбек етіп жүр.

домалатып келеді. Нәтижесінде, бүгінгі күні Панфилов ауданындағы «Қорғас» ШМХО, «Алтынкөл», «Күндызды» теміржол бекеттері, «Құрғақ порт», индустриялық және логистикалық орталықтар, «Байсерке-Агро» жылжыай кешені, Нұркенттегі екі 60 пәтерлі тұрғын үй және Жаркент қаласындағы орталық аурухана, Шолақай ауылындағы жана амбулатория құрылысына дайын бетон сұйығын, іргетас, төбе жабатын бетон құймалар дайындайтын негізгі кәсіпорынға айналып үлгерді.

қоспалардың төзімділігі, сапасы компьютермен белгіленген жағдайда әзірленуі тиіс. Сондықтан, біз талапқа сай сапалы шағылдан, арнаулы орындарда әзірленген тас қиыршықтардан, шайылған құмнан, жоғары маркалы цементтен және өнімнің төзімділігін жоғарылататын «Криопласт» химиялық қоспасын араластыру арқылы бетон дайындаймыз.

Серіктестік өткен жылы өндірісін кеңейтіп, бүгінгі таңда жергілікті тұрғындар арасында үлкен сұранысқа

жас жігіт еңбек етіп жүр. Жаздың шыжыған ыстығында, қыстың аязды күндерінде темір-бетон бұйымын дайындау оңай емес. Алайда бұл зауытта алғашқы сәттен еңбек ететін Оспан Арысланов, Рахым Юсупов, Евгений Улич, Андрей Шестаков, Олег Домоковичуте және өзгелер өндіріс технологиясын сақтаудың түрлі әдісін меңгерген. Осы мамандардың біліктілігінің арқасында жас «Сұңқардың» жұмысы уақыт өткен сайын жандана түсіп келеді.

Қайта өңдеу

ҚАЛДЫҚ. ҚАҒАЗ. ҚОРАП



Ғалымдар мен қоғам белсенділері ғаламшарымызды түтін мен күл-қоқысқа тұншығып жатқанын айтып дабыл қағуда. Әсіресе, өнеркәсібін дамытуды ойлап, экологияға мән бермейтін елдерде жағдай күрделене түскен. Еліміз де, өкінішке қарай, бұл қауіптен ада емес. Алматы облысындағы Қарасай ауданына қарасты Абай ауылында жұмысын жолға қойған «Kazayu recycling» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің қызметі, міне, осындай мәселелерді шешуге бағытталған.

— Біздің кәсіпорын шикізат ретінде тұрмыс қалдығын, пайдаланылған қағазды, атап айтқанда, газет-журналдарды, кітап пен буклетті, қолданыстан шыққан кенсе қағазын пайдаланады, — дейді серіктестіктің бас директоры Виктория Горобцова. — Бұл табысты бизнес болумен қатар қоршаған ортаның экологиясын жақсартып, миллиондаған түп жасыл желекті аман сақтап қалуға мүмкіндік береді. Себебі адамзат бүгінгі күнге қағаз атаулыны ағаштан жасап келеді емес пе? Ал тал жапырағының улы түтінді бойына сіңіріп алып, ауаға таза оттегін қайтаратынын, орманды

алқаптар топырақтың ылғалын сақтайтынын еске алар болсақ, әрбір кесілген талмен бірге өмір сүру кеністігіміздің де ластана түсетінін ұмытпағанымыз жөн. Шын мәнінде, біз тұрмыс қалдығын, қорап пен газет-журналдарды өртеп жатқан жайларды күнде көріп жүрміз. Озық технологияны жолға қойған мемлекеттер қала маңында тау-тау болып үйіліп жататын күл-қоқысты пайдалы бизнеске айналдырып алған. Әрине, жылына 50 мың тонна қағаз қалдығын өңдеуге қабілетті кәсіпорынды шикізатпен қамтамасыз етіп отыру да оңай емес. Бұл үшін серіктестік қағаз өнімін көп мөлшерде пайдаланатын мекемелермен шартқа отырып, тұрақты түрде тасымалдауды жүзеге асырады. Қағаз қалдығы еліміздің барлық аймағынан жеткізіледі. Мұнда шикізатты



тұрғындардан жинау жобасы да табысты орындалуда. Бір ғана Алматы қаласында тұрмыстық қағаз қалдығын қабылдайтын бес арнайы дүңгіршек жұмыс істеп жатыр. Бұл, бір жағынан, тұрғындарды үйден шығарылатын

күл-коқысты сұрыптап, бөлек жинауға дағдыландыруда.

Жан-жақтан таланып әкелінген жарамсыз қағаз кәсіпорында қайта өңделіп, бірыңғай қағазға айналғаннан кейін тапсырыс берушілердің қалауы бойынша кез келген қалыптағы қорапқа айналдырылады. Мұндай қорап өлкеміздегі өнім шығаратын кәсіпорындар үшін ауадай қажет. Осылайша серіктестік «Қазақстандық мазмұн» жобасын да табысты жүзеге асырып келеді.

«Іс тегігін маман шешеді» дейді емес пе. Осы орайда компания жұмысшыларды шетелден шақырудан бас тартып, жергілікті тұрғындарды мамандыққа баулуды басты мақсат етіп алған. Мысалы, 2016 жылы ғана 300-ге жуық жұмысшы кәсіби біліктілігін жетілдіру курстарынан өтіп келді. Сол сияқты компанияның 6 қызметкері халықаралық көрмелер мен семинарларға қатысып қайтты. Елімізде ұйымдастырылып тұратын семинар мен тренингтерге тұрақты түрде өз мамандарын жіберіп отырады.

Алматы қаласы мен ауылдардан қатынап істейтін жұмысшыларды жеткізу, тегін аспен қамтамасыз ету жүзеге асырылады. Жалпы, зауыттың табысты болуы қызметкерге байланысты болғандықтан, мұндағы жұмыс орындарының жайлы, таза әрі қауіпсіз болуы басты назарда. Орташа жалақы мөлшері 124 мың теңге көлемінде болғандықтан, мамандар жиі ауыса бермейді. Бұл да кәсіпорынның өркендеуіне ықпал ететін фактор болса керек.

Серіктестік

Алматы облысы әкімдігінде әлеуметтік серіктестік пен әлеуметтік-экономикалық және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі облыстық ұшжақты комиссияның кезекті отырысы өтті. Басқосуда облыс әкімдігі, облыстық кәсіподақтар бірлестігі және облыстық кәсіпкерлер палатасы арасындағы 2015-2017 жылдарға арналған ұшжақты келісімді жүзеге асыру жөніндегі тараптардың ағымдағы жылдың бірінші тоқсанындағы жұмысы талқыланды.

БІРЛЕСКЕН ЖҰМЫС ӨНІМДІ

Облыс әкімінің бірінші орынбасары Ләззат Тұрлашовтың төрағалығымен өткен жиында ең әуелі күн тәртібіндегі мәселелер таныстырылды. Ұшжақты келісім арқылы көптеген нәтижелі көрсеткіштің қол жеткізу жолы да ашыла түседі. Бірақ осы бағыттағы жұмыстар бүгінде қай деңгейде жүргізіліп келеді? Жалпы ұшжақты келісім тараптарының бірлескен жұмысының нәтижесінде облыс жұртшылығының жағдайы жақсара түсетіндігі анық. Облыстық ұшжақты комиссия отырысында тараптардың келісімді іске асыру жөнінде және «Парыз» байқауын ұйымдастыру бойынша атқарылған

беріліп, жұмыссыздар қатарын болдырмау мәселесі қаралуда. Алматы облысының еңбек инспекциясы бойынша басқарма басшысының орынбасары Мұрат Мәдіғұлов баяндама жасады. Облыстық еңбек инспекциясы жалақы бойынша берешекке мониторинг жүргізіп, еңбек дауларын болдырмау үшін жұмыс істеуде. Аталған мекеме ағымдағы жылдың алғашқы алты айында 171 тексеру жүргізіп, 207 түрлі заңбұзушылықты анықтады. Еңбек қауіпсіздігі бойынша, жұмыспен қамту бойынша табылған мәселелер шешімі қаралып, тексеру жүргізілген. Сондай-ақ 2016



жұмыстары қаралды. Алғашқы сөзді алған жұмыспен қамтуды үйлестіру және әлеуметтік бағдарламалар басқармасының басшысы Зайда Ілімжанова халықтың әл-ауқатын жақсартуға, қоғамдағы тұрақтылықты сақтауға арналған бірлескен жұмыс нәтижесі биік көрсеткіштерге ие екенін жеткізді. Келесі сөз кезегін қалалық ұшжақты комиссияның төрағасы, Талдықорған қаласы әкімінің орынбасары Мәрлен Көлбаев ұшжақты келісімнің бүгінде қатан бақылауда екенін атап өтті. Әлеуметтік әріптестік пен әлеуметтік-экономикалық және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі қалалық ұшжақты комиссия отырысының жоспары жүйелі жүргізіліп, жұмыстар тиісті деңгейде атқарылып келеді. Қоғамдық жұмыстарға адам тарту мәселесі де тиянақты. Жұмыссыздардың еңбек нарығына қажетті мамандықтар бойынша кәсіптік оқуға жолдама

жылы дағдарысқа қарсы штабтың үш отырысы өткен болатын. Ол жерде банкротқа ұшыраған мекемелердің аты аталып, берешегі белгіленген. Бүгінде сол банкротқа ұшыраған кәсіпорындардың қатары көбейіп келеді. Осыған орай Ләззат Мақатұлы аталған мәселенің себебін қарастырып, анықтауды қатан тапсырды. Мұрат Бақыткерімұлы бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі жөніндегі «Парыз – 2017» байқауы жайында тілге тиек етіп өтті. Республикалық конкурстка дайындықты бүгіннен бастау керектігін тапсырған Ләззат Тұрлашов барлық мекеме қатысуы керектігін айтып өтті. Байқауда облыс намысын қорғайтын кәсіпорындардың көп болуы керектігін және олардың жүлделі орыннан көрінуін тапсырды. Келесі отырыста арнайы «Парыз – 2017» байқауына арнап өткізетіндігін де жеткізді.

Диқан

Жиын барысында майбұршақ дақылдың қуаңшылыққа төзімді әрі өнімді тұқымдары көпшілік назарына ұсынылды. Сонымен қатар минералдық тыңайтқыштар мен зиянкестерге қарсы препараттардың да жана түрі таныстырылды. Бұдан бөлек, ғалымдардың қажырлы

Алматы облысы Ақсу ауданына қарасты Алтынарық ауылында «Дала күні» көшпелі семинары өтті. Шараға облыс әкімінің орынбасары Серікжан Бескемпіров қатысты.

қолдауымен Ақсу қант зауыты да іске қосылатын болады. Соның арқасында өңір экономикасы өркендеп, халықтың әл-ауқаты артады, — деді облыс әкімінің орынбасары.

Жансүгіров ауылдық округі аумағында 325 шаруа қожалығы

ЕГІНШІЛІККЕ ДЕН ҚОЙЫЛДЫ



еңбегінің арқасында отандық тұқымға деген сенім нығайып, оған сұраныстың артып келе жатқаны, осыған орай алдағы жылдары тұқым шаруашылығын дамыту қажеттілігі айтылды.

Кездесу аясында Серікжан Ісломұлы аграрлық сектордың өңір экономикасының қозғаушы күшіне айналуы керектігін, өйткені облыс халқының дені осы салада еңбек ететінін тілге тиек етті.

— Жалпы, бүгінде ақсулықтар майбұршақ пен қант қызылшасын өсіруге ден қойған. Ең бастысы, сұраныс бар. Облыс әкімдігінің

бар. Құрамында 7 мыңға жуық адам еңбек етуде. Жансүгіров ауылдық округінің әкімі Болат Шәріповтің айтуынша, бүгінде шаруалар егіншілікке көптеп көңіл бөледі. Өңір топырағының құнары да мол. Тиісті технологияның сақталуы өнім түсіміне айтарлықтай әсер етуде.

Семинар соңында шаруалар сала мамандарына өз сауалдарын қойып, жауаптар алды.

Бетгі дайындаған Қажет АНДАС, Алматы облысы

Өзекті

Соңғы қоңыраудың сыңғыры өстілісімен ата-ананы өбігерге түсіретін бір жай – бауыр еті балаларының жадыраған жаз айында тынығып, дем алуын қамтамасыз ету. Тамаша табиғаттың аясында жүрген ауыл баласының жайы бір бөлек те, қысы-жазы табаны қара жерге тимейтін, жалтыраған асфальттің үстінде өсетін қала баласының жайы бір бөлек. Қара қарғаның миы қайнайтын шілденің аптап ыстығында көлеңке таппай, жазғы демалысын төрт қабырғаның ішінде, қапырықта өткізу жұқалап айқанда, оншалықты қолайлы емес.

адамша жолдама құнының қымбаттығын айтып, мұндарын шағалы.
— Өткен ауылдан көшіп кеттік. Қара шаңырақта да ешкім қалмады. Әйтпесе немерелерімді жаздығүні елге жіберер едім. Қазақ мектебінде оқығанымен, өздері екі тілде қойырптақтап, араластырып сөйлейді. Ауылға жіберсем, ауыл балаларымен сөйлесіп, үлкеннің

дем алады. Бірақ бұл сауықтыру органдарының мүмкіндігі шектеулі. Барлық оқушының жеті пайызына ғана жуық.

Қарапайым отбасы балаларының санасында сағым болып, бұлдырайтын санаторийлер мен курорттық аймақтарда демалу бақыты бұйырып тұрған ауқатты ағайынның балалары да бар. Өткен 2016 жылы мұндай балалардың саны — 11 мыңнан асып жығылған. Биыл да қалтасы қалың ағайын балаларын демалдыруға ынта-шынтасымен кірісетін шығар. Бірақ бұл да жалпы көлемнің аз ғана бөлігі. Биыл 20 бала «Бөбек»

КӨКЕЙКЕСТІ

www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru



«Жас қазақ» жазып еді

ӘЛЖАНДЫ БАУЫРЫМЫЗҒА ТАРТУ, МАҚТАН ЕТУ – АЗАМАТТЫҚ ПАРЫЗЫМЫЗ

«Жас қазақ» газетінің 2017 жылғы 26 мамырдағы нөміріндегі белгілі журналист Қыдырбек Рысбектің «Миллион қазақ елге оралды! Тұңғыш Олимпиада чемпионы сыртта қала ма?» атты мақаласын аса тебіреніп оқыдым. Өте жақсы макала, өзекті тақырып қозғалған. Мақаладағы дәйекті де дәлелді тұжырымдар мен ұсыныстарға толықтай қосыламын. Менің ойымша, ендігі кезекте еліміздің зиялы қауымы, белгілі спорт қайраткерлері үкіметке ашық хат жазып, атақты ағамыз Әлжан Жармұхамедовты Отанымызға алдыру мәселесін жедел түрде іске асыруы керек. Үкіметтен жалпылама жауап келсе, онда намысы бар қалталы қауым асар жасап, Астанадан үй-жай алып беруге атсалысуы игілікті де абыройлы үлкен іс болар еді. Тіпті болмаса, осы істі жүзеге асыру үшін жалпыхалықтық қор құру дұрыс болар еді. Қазірде үкімет пен қоса, жеке кәсіпкерлердің ақшасының жөнсіз кетпей жатқан жері жоқ. Ол баршаға белгілі: рабайы келіссіз атағы өткен ғасырда қалған шетел әртістері мен спорттағы жұлдызды шағы сөнген жақын легионерлерді қыруар ақшаға сатып алу етек алған. Сол легионерлер қазақ жерінің атак-абыройын ешқашан көтермейді. Керісінше төмендетеді. Одан да сол бекер шашылып жатқан шығынды ақшаларға өз топырағымыздың түлектерін өсіріп-өндіру, жіті дайындау тиімді емес пе? Әрине, тиімді де абыройлы іс. Оны басына нұр жауғыр сиқырлы дауыс иесі



әншіміз Димаш Күлдайбергін айрықша 100 пайыз дәлелдеп отыр! Осындай ардақты шараны, баскетбол саласындағы жемісті істі тәжірибесі мол, ел намысына жанашыр қазақ азаматы Әлжан ағамыз көтерер еді. Оның бағасыз мол тәжірибесі, спорттағы биік мәртебесі баскетбол спортын шыңдауға септігін тигізгі сөзсіз. Тіпті оның тек атағы ғана арманшыл талай өренді шабыттандырар еді. Егер игілігі мол онтайлы ой іске асса, Әлжан ағамызға үй-жайды тек Астанадан қарастыру қажет. Өйткені, не дегенде Алматының ауасы тар (осы жәйт бізге шуақты да қимас бұрынғы Астанадан көшуге себеп болған еді). Ол, әрине, Астана. Сөз сонында, түйінді ұсыныс — Астанда Әлжан Жармұхамедов атындағы баскетбол академиясы ашылса, аса бір абзал іс болар еді. Қазақтың мәртебесі тағы бір елі көрсетілер еді. Осыларға күш салайық, намысты ағайын.

Накыпбек
СӘДУАҚАСОВ,
заңгер
Астана қаласы



Енді не істемек керек? Зайыры бұл мәселені сағаты сокканда емес, күні бұрын ойлап, пішіп, қамтыған дұрыс еді. Жазғы демалысты ұйымдастыру үшін не қажет? Әрине, табиғат. Бұл жағынан біздің өңір ешкімге өкпелей алмас еді. Үзіліп түскен моншақтай әсем, көгілдір көлдер мен қолдың саласындай ақ қайындар, мәңгі жасыл қарағайлар көмкерген таулы, тасты, ұсақ шоқылы, ну жынысты Қараөткел мен Көкшетаудың арасының, тіпті кез келген жері құшағын жайып қарсы алады емес пе. Кәсіпкерлікті дамытуға да, жаз айларында уақытша болса да қаншама жұртты жұмыспен қамтуға да мүмкіндік тудырар еді. Тек өкініштісі, барды игере алмай жатқандығымыз.

Тағы бір ұсыныс айта кетелік, «Жас қазақ» газеті бұл жайды бұрын да көтерген. Тек құлақ асқан ешкім болмады. Ұлттық лагер

ұйымдастырса қалай болар еді? Ұлтқа бөлу үшін емес, біріктіріп, бірін-бірі жете тану үшін. Ең бастысы, тіл сындыру үшін. Ұлттық ұлағатымызды, салт-дәстүрімізді, әлет-ғұрпымызды жас толқынның бойына шым-шымдап сіңіру үшін. Әлгі лагер кнз үй немесе кнз үй пішіндес етіп жасалған баспанада болса. Жазғы демалысқа келген балалардың дастарханына тек ұлттық тағамдар қойылса. Атка мінсе. Балаларды облыс орталығындағы тарихи өлкетану мұражайының көшпелі көрмесі Алашайтын ақтандар тарихымен таныстырып, облыстық филармонияның дәстүрлі әншілері өз өнерлерімен сусындатса. Қиял емес, қолдан келетін-ақ шаруа. Бәрі де жетеді. Тек жетпей тұрғаны ынта мен ықылас қана.

Байкал БАЙӘДІЛОВ,
Ақмола облысы



мейірімін көріп, рухани жағынан да өсіп қалар еді. Ауылдың дастарханы дәл қазір ит басына іркіт төгіледі дейтін жағдайда болмағанымен, ағарған ішсе де аш болмайды ғой. Біздің Айыртау өлкесінде балалардың демалуына қолайлы жай бар ғой, — дейді Жәмила Сәрсенбаева, — ал лагерьге жіберу үшін жағдайымыз жоқ. Қазақ баланы санамаса да айттайын, бес немерем бар. Біреуін жіберсең, төртеуі өкпелейді. Бөріне бірдей болайын деп ұстап отырмын. Ойын баласы емес пе, далаға шыққысы келеді. Күнімен үйде қамалып қалай отырсын. Далаға алып шығып, қаздың балапанын баққан сияқты бағып жүремін. Енді қайтейін. Ауыл баласы сияқты отын жармағасын, шөп шаппағасын, оны айтасыз, тіпті таза ауа жұтпағасын қала баласының әлжуаз болып өсетіні содан шығар.

Шынында да, лагерьдің жолдама бағасы күйіп тұр. Сөзіміз дәлелді болуы үшін мысал келтіре кетелік, Зерендідегі «Сұңқар» демалыс лагерінің он күндік жолдамасы — 80 мың, 15 күндігі — 119 мың теңге, ал Бурабай баурайындағы «Дискавери» демалыс лагерінде бір баланың он күн демалуы — 75 мың теңге. Оның үстіне баланы демалысқа дайындау, спорттық киім-кешегі, өзге қажеттері бар дегендей. Жиналып келгенде комақты қаражат болып шығады. Бұл бір балаға жұмсалатын қаржы, ал жоғарыдағы тілдескен апамыз айтқандай, бес балаңыз әйтпесе бес немереніз болса, қалтаңыз көтере ме?

Жалпақ жұрттың жеткіншектерінің бәрі бірдей қала сыртындағы лагерьлерде демалуы мүмкін болмағандықтан, тығырықтан шығар жол іздеген сала басшыларының өзге де мүмкіндіктер тудыруға талпынып жатқандары рас. Оқушылар спорттық, өлкетану бағытындағы лагерьлерде

сауықтыру орталығында денсаулығын нығайтады, 85 оқушы Бурабай баурайындағы республикалық оқу-сауықтыру орталығында кезектесе отырып, демалатын болады. Жетпіске жуық оқушы Қапшағай қаласындағы сауықтыру орталықтарына бармақшы.

Жаз айларында оқушыларды еңбекке баулу мәселесі де жоспарланған. Шыңтауында, бұл өзі ақаусасқ болып өсетін қала балалары үшін керек дүние. Ауылдағы қой бағып, шөп шауып, отын кесіп жүрген балалар еңбек дейтін күлдіретін дәмін ерте тататыны, балғын саналарына қасиетін ерте сіңіретіні айтпаса да түсінікті. Сондықтан, бұл орайда әсіресе қала балаларын қамтыған абзал. Кейінгі жылдары өз үйінде шеге қағуға қауметі жетпейтін «қарағымдардың» шығып жатқаны да соқталдай жігіт болғанша еңбекке тартылмағандықтан. Атам қазақ ұлын қабырғасы қатып, бұғанасы бекімей жатып, жүген-құрық тимеген асауға мінгізіп, он үшінде отау иесі қылғанда қайратын шындап, қажырын арттырайын деген ғой. Ол заманда он бестегі бала баспын десе, қазіргі заманда отыздағының өзі жаспын деп жүр.

Үстіміздегі жылы экология, жас орманшы тәрізді лагерьлерде 93 900 оқушы қамтылуы жоспарланған. Оның үстіне балалардың жазғы демалысы кезінде әркілі үйірме мен 98 аула клубы жұмыс істейтін болады. Оған қоса, «Жас ұлан», «Жас қыран», олимпиада резервтері мектептерінің жазғы демалыс лагерьлері, 314 тіл үйрететін лагерьлер жұмыс істейді.

«Туған жер» бағдарламасы бойынша «Ұлы дала елі» экспедициясы ұйымдастырылмақ. Міне, осындай шаруалар көзделіп отыр. Қолда бар мүмкіндікке орай. Барды қанағат тұтып, бірақ соның өзі жалпы жұрттың қажетін аша бермейді.

Ономастика



Елімізде тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында белгіленген мақсаттар мен міндеттердің бірі — ономастика саласын реттейтін нормативтік құқықтық базаны жетілдіру екені белгілі. Еліміздегі жер-су, көше атауларын реттеу, көрнекі ақпараттар мен жарнама мәтіндерін біріздендіру бүгінгі күннің басты талабы. Міне, осы мақсатта Шымкент қаласында мәдениет және спорт министрлігінің тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті Ш.Шаяхметов атындағы тілдерді дамытудың республикалық үйлестіру-өдістемелік орталығымен бірлесіп «Ономастика саласындағы жұмыстарды ұйымдастырудың өзекті мәселелері» тақырыбында республикалық семинар өткізді.

ҰЛТТЫҚ ТАНЫМҒА ЖАҚЫНДАСТЫРА ТҮСЕЙІК

Алқалы жиынға үкімет жанындағы республикалық ономастика комиссиясының мүшелері, ономаст-ғалымдар, облыстық тіл басқармалары мен ономастика бөлімдерінің басшылары, зиялы қауым мен бұқаралық ақпарат құралдары өкілдері қатысты.

Семинар жұмысын мәдениет және спорт министрлігі тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті төрағасының орынбасары Ғалымжан Мелдешов жүргізіп отырды. Басқосуды ашқан облыс әкімінің орынбасары Ербол Садыр облыста ономастика саласында жұмыстар талапқа сай атқарылып жатқанын, тәуелсіздік жылдарынан бері 9 аудан, 150-ге жуық елді мекеннің атауы өзгергенін айта келе, семинар жұмысына сәттілік тіледі.

«Ономастика және жаңа дүниетаным» тақырыбына баяндама жасаған ғалым Мекемтас Мырзахметов өз сөзінде:

— Елімізде әлі күнге дейін қызыл коммунистердің есімдері қаптап тұр. Жеке тәуелсіз мемлекет құрған екенбіз, ендіше ол атаулардан арылуымыз қажет. Халықтық топонимика дегеніміз — ұлттық дәстүрлі ұстану дегенді білдіреді. Елбасының рухани жаңғыру дегенінде үлкен мән жатыр. Бойымызда намысымыз болса, ататегімізді «-ов, -евтен» арылып, «ұлы, қызы» дегенді қалыптастырайық, — деп көпшілікке ой тастады.

Ал республикалық «Ұлт тағдыры» қозғалысының төрағасы Дос Көшім былай деді: — Идеологиялық тұрғыдан ескірген атауларға тарихи және ұлттық танымына жақын дәстүрлі атаулар беру керек-ақ. Белгілі кісілердің есімдерін көшеге немесе мектепке берерде, олардың қазақ еліне сіңірген еңбектерін ескеру керек. Бір кездері көшелерге кешегі кеншар директорларының аттарын беру дәстүрге айналды. Сол директор еліне не берді? Ештеңе де. Олар бар болғаны тағайындалған қызметтерін атқарды. Сол арқылы отбасын асырады. Сонда олардың әрқайсысына көше атын бере беруіміз керек пе?



Бір кездері солтүстік облыстардың бірінде Калининнің еңселі ескерткіші тұрды. Соны алдырып тастайық десек, қариялар келіп: «Бұл да тарихи ескерткіш қой. Не зияны бар, тұра берсін» деп алдымызға кесе-көлденең тұрып алды. Калининнің қазақ қоғамы үшін не бергенін тарих жақсы біледі.

Қазір республикамыздың кез келген қаласын араласңыз, небір жарнамаға тап боласыз. «Сағат жөндейміз» деп қояды. Дұрысы «Сағат шеберханасы» емес пе? «Шайнама» деген жарнаманы оқып шалқамыздан түсе жаздалық. Қазақ «шайнама» деп қандай жағдайда айтады? Сойтсек, бұл «закусочная» дегеннің тікелей аудармасы екен. Осындай алаңғасыр аудармалардан сак болуымыз керек. Түптің түбінде бұл қазақтың тіл байлығына көленкесін түсіреді. Сөз жоқ, қазақ ономастикасы ұлттық мүддені бірінші орынға қою керек. Сонда ғана Мәңгілік Елдің көші түзеледі.

А.Байтұрсынұлы атындағы тіл білімі институтының директоры Ерден Қажыбек, Ш.Уәлиханов атындағы тарих және этнология институтының директоры Хангелді Әбжанов, Л.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры Бекжан Әбдуәлиұлы, СҚО, Ақмола, Павлодар облыстары тілдерді дамыту жөніндегі басқармаларының басшылары Кемел Оспанов, Арман Бердалиев, Батырбек Кайыр өңірлердегі ономастикалық ахуал, идеологиялық тұрғыдан ескірген атауларды тарихи жер-су және ұлттық танымға жақын дәстүрлі атаулармен өзгерту мәселелері туралы ойларды одан әрі жалғастырды.

Сабырбек ОЛЖАБАЙ



www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

SERPIN

Жеңіл өнеркәсіп

САПА БОЛСА, СҰРАНЫС ТА БАР

Алматыдағы «Қазлегпром-Алматы» жауапкершілігі шектеулі серіктестігін бірден таптық. Промышленный көшесінің



түкпірінде орналасқан 4 қабатты кенсенің темір қоршауына келіп тірелдік. Күзетшіге қай газеттен келгенімізді айтып едік, өндіріс орнының атқарушы директоры Сағит Жантүреновтің кабинетіне апарды. Қол алысып, не үшін келгенімізді түсіндіре бастағанымызда «Жас қазақты» ұшақта жиі оқимын. Жаксы газет», — деді. «Рахмет Сағит Сағынбайұлы! Бізге өзіңіз жұмыс істейтін өндіріс орны туралы мәлімет

теріні сылып алады. Тіпті пышақтың із қалмайды. Өңдеп дайындағанда тері шытынамай шыдас береді. Ондай технология елімізге әлі келмеді.

— Сіздер шығаратын аяқ киімнің бағасы қолжетімді ме?

— Бағасы 25-27 мың теңгені құрайды. Қарапайым мысал айтайын. Оқушыға арнап аяқ киім тігіп жатырмыз. Соны «Интертоп» деген дүкен бізден аяқ киімнің әр жұбын 9-10 мың теңгеден алып, 28-30 мыннан сатып жатыр. Одан да өзіміз сатайық деп екі жерден дүкен аштық. Келешекте балалардың, әйел адамдарының аяқ киімін жасаймыз деген жоспарда бар. Ол үшін де италияндық мамандармен келісіп

мамандар, дизайнерлер жыл сайынғы өзгерісті жіті бақылап отырады. Сол арқылы ұсыныс айтып, бағыт береді. Бәріміз ақылдаса отырып, халыққа қажеттісін шығарамыз», — деп өз ойын аяқтады Сағит Сағынбайұлы.

Одан суыртпақтап сұрай берсең, таңның атысынан кештің батысына дейін жұмысы туралы айта беруге дайын. Дегенмен «Мын естігеннен бір көрген артық» демекші, цех тынысымен де танысуды жөн көрдік. Атқарушы директор бізді осы кәсіпорынның іргетасы қаланған күннен қызмет етіп келе жатқан бас инженер Өмірбек Жақыпбекұлының қасына қосты. Ұзын-сонар дәлізбен келе жатырмыз. Ұшқан шыбынның даусы естілетіндей тыныштық. Өндіріс орнында жүргендей сезім болмады. Бір қабат төмен түсіп, темір есікке жакындағанда сақұрлаған даусы естіле бастады. Киім жобалау және құрастыру бөлімін 200-ге таяу тігінші



тынымсыз еңбек етуде. Жұмыс істеу тәртібі бір ізге қойылған. Бірі — әскери киімнің қалтасын, екіншісі — жеңін тігіп жатса, тағы бірі түймесін қадап

жатыр. Кіреберістен басталып, соңына қарай киім толықтай тігіліп бітеді. Бас инженерден күніне қанша киім тіресіздер? — деп сұрадық. —

Бір ауысымда (8 сағат) 500-600 киім дайындаймыз» — дейді Ө.Жақыпбекұлы.

Біз «Қанша қызметкер бар? Арнайы білімге қарайсыздар ма?

АЛМАТЫДА ТІГІЛГЕН

БҮГІНДЕ КИІМНЕН БОЛМАСА ҚАНДАЙ ДА БІР ЗАТТАН «ҚАЗАҚСТАНДА ЖАСАЛҒАН» ДЕГЕН СӨЗДІ КӨРСЕҢ ШАТТАНЫП ҚАЛАТЫНЫҢ РАС. СЕБЕБІ БҰЛ ОТАҢДАСТАРЫМЫЗ ЖАСАҒАН ЕҢБЕКТІҢ НӘТИЖЕСІ. ҚАБЫЛДАНЫП ЖАТҚАН МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАЛАРДЫҢ ЖЕМІСІ. ӨНДІРІС ОРЫНДАРЫНЫҢ ЖАНДАНЫП, ЖЕҢІЛ

ӨНЕРКӘСІПКЕ ЖАН БІТПІ ДЕГЕНДІ БІЛДІРСЕ КЕРЕК. ЕЛІМІЗДІҢ АЛЫП ШАҒАРЫ САНАЛАТЫН АЛМАТЫДАҒЫ ЖЕҢІЛ ӨНЕРКӘСІПТІҢ ХАЛЫ НЕШІК? – ДЕГЕН САУАЛҒА ЖАУАП ІЗДЕУ МАҚСАТЫНДА ЕКІ ӨНДІРІС ОРНЫН АРАЛАП КӨРДІК. БІРІ – 2011 ЖЫЛЫ АШЫЛҒАН «ҚАЗЛЕГПРОМ-АЛМАТЫ» ЖШС, ЕКІНШІСІ – «ҚАЗСПО-Н» ЖШС. ЕКЕУІ ДЕ КИІМ ТІГЕДІ. БАҒЫТЫ ШАМАМЕН ҰҚСАС. АЯҚ КИІМ, ӨСКЕРИ КИІМ, СПОРТТЫҚ КИІМ, ОҚУШЫҒА АРНАЛҒАН ФОРМА, МҰНАЙ-ГАЗ САЛАСЫНА АРНАЙЫ КИІМДЕР.



Жас жағынан шектеу бар ма? — деген сауалымызға да жауап алдық: — Осы цехта 160 қызметкер жұмыс жасайды. Тігіп жатқаны арнайы әскери киім. Күнделікті 8 сағат жұмыс жасайды. Сенбі, жексенбі күні демалыс. Тапсырыс өте көп түседі. Барлығына үлгеруге тырысамыз. Арнайы мамандық алғандарды бірден жұмысқа алдық. Ал өз бетінше келіп, осында жұмыс жасағым келеді дейтіндерді өзіміздің «Шебер» деген оқыту орталығымызда бір ай үйретіп, сертификат беріп, жұмысқа аламыз. Ешқандай жас шектеулігі жоқ. Жоғары оқу орындары мен колледж студенттері, тіпті орта жасқа келген апайларымызда осында келіп жұмыс істей алады. Тігіншілік қолынан келсе болды. Мұнда барлық жұмысшының өзіне жүктелген міндеті бар. Сол бойынша жұмыс істейді, — деді бас инженер. Негізі, киім тігу процесі кесіп-дайындау цехынан басталады. Онда шикізатты қабылдап, арнайы құрылғының көмегімен материалды кесіп, нөмірлеп тігін цехына жібереді.

Келесі кезек аяқ киім өндірісі. Естеріңізде болса, өткен жылы Елбасының қатысуымен өткен телекөпір барысында «Қазлегпром-Алматы» ЖШС-де итальяндық технология үлгісіндегі аяқ киім өндірісі іске қосылды. Кәсіпорын жаңадан 70 жұмыс орнын ашып, жылына 150 мың жұп аяқ киім шығару мүмкіндігіне ие болды. Ерлер аяқ киімінің 75-тен

берсеңіз. Қашан құрылды? Бүгінде қандай өнім шығарысыздар?

— Біздің фабрика 2011 жылы ашылды. Бас директорымыз Айбек Бектұрғанұлы осы жердегі ескі үйлерді сатып алып, орнына фабрика салды. Өндіріс кешені 12 мың шаршы метрді құрайды. Отандық нарықта киім тігіп жатқан бәсекелесіміз көп. Ал біздің ерекшелігіміз — киім мен бірге аяқ киімді де араластырып тігіміз. Аяқ киім шығаратын 6, киім тігетін 5 цех бар. Костюм де тігіп жатырмыз. Сосын мектепке баратын оқушыларға форма, спорт мектептеріне арнап киім тігіміз. Өткен жылы Рио Олимпиадасына қатысқан еліміздің спортшыларына киімді біз тіктік. Өзімізге жүктелген міндетті, тапсырысты дұрыс орындап шықтық деп ойлаймыз.

— Дизайнын да өздеріңіз ұсындыңыздар ма?

— Жалпы бізде дизайнерлер бар. Бірақ кейде тапсырыс беруші дайын дизайн өкеледі. Ақылдаса отырып, көңілден шыққанын жасаймыз. Италиядан мықты маманды шақырдық. Ол біздің қарақөздерімізге білгенін үйретіп кетті. Қазір сол өзіміздің мамандар цехтағы технологияның тілін менгеріп, жұмыс жүргізіп жатыр. Егер де түсінбеген жағдайлар болмаса аяқ киімнің моделін өзгертетін болсақ, тағы шақыртып тәжірибе аламыз. Бастапқыда 20 қызметкерімізді Германияға оқуға жібердік. Сонда үйренгенін осында іске асырды. Өзге де қызметкерлерге үйретеді. Бізде аяқ киімнің табанына құятын арнайы құрылғы да бар. Ондай елімізде санаулы ғана.

— Сонда өзгелері әскери аяқ киім табанын сырттан алдыра ма?

— Иә, алдыртып, соны клейге отырғызады. Ал біз өзіміз құямыз. Халық «азбас-тозбас» — деп айтып жатады ғой. Бұл сол жанағы біз жасайтын әскери аяқ киім туралы айтылған. Қанша жүгіріп, жаттығу жасаса да, шыдамды болып келеді. Сапа жағынан айтар болсақ, немістердікімен тең. Бұрын шетелден әкелетін-быз. Қазір өз елімізде бар. Қазағымыздың мандайына берілген берекесі деуімізге болады. — Шикізатты қайдан аласыздар? — Шымкенттен, Семейден, Ресейден және Түркиядан аламыз. Шымкентпен Семейден алған былғары модельдік, стильдік туфлиге жарамайды. Себебі біздегі жиналған терінің сапасы онша жақсы емес. Шетелдік технология бөлек. Олар

жатырмыз. Біздің еліміздегі аяқ киімнің 97 пайызы сырттан келеді. Соның 75 пайызы Қытайдан жеткізілген. Қалғаны Ресей, Түркия. Ал Италиядан аз ғана келеді. Ол аяқ киімнің бағасы 300-400 мың теңгені құрайды. Оны да алатындар бар. Ал біздікілер 25-30 мыннан аспайды. Бұл өте тиімді баға деп айта аламыз.

— Экспорттау мәселесі қалай? Әлде тек отандық нарыққа шығарып отырсыздар ма?

— Ең алдымен, еліміздегі базарларды түгелдеп алайық. Сосын Ресей бізге тапсырыс беріп жатыр. Жакында ғана Мәскеуде өткен көрме де сапа және баға жағынан да бірінші көзге түскені біздің өнім болды. Біз жұмысқа жеңіл қараудан аулақпыз. Нарыққа жақсылап енгенше , барлық жағынан сапалы дүние жасап жатқанымызды дәлелдеуіміз қажет. Енді ғана танылып келе жатқан фабрика болғандықтан, әлі талай еңбек етіп, тер төгуіміз қажет екенін жақсы білеміз. Бұл — біздің алға қойған басты мақсатымыз.

— Әскери киімдермен елімізді қаншалықты қамтамасыз етіп отырсыздар?

— Әскери органдармен жасаған келісімшарт бар. ПМ,ҰҚК-нің тапсырысы бойынша арнайы



киім тігіп, жіберіп отырамыз. Алматы қаласында өтетін отандық өнім жәрменкесіне міндетті түрде қатысамыз. Біз тек Алматы қаласы ғана емес, жалпы елімізде жеңіл өнеркәсіпін дамытуға барынша атсалысып жатырмыз. Біз шетелдік тауардан сапасы кем түспейтін өнім шығаруды қолға алдық. Міне, соны жүрген жерімізде дәріптеп жүреміз. Біздің өнім ешкімнен кем емес. Дүкенге де шығардық. Сұраныс бар. Тек қана сапасын арттырып, қазіргі заманға сай етіп шығаруымыз қажет. Ол үшін де біздің



ЗАМАНАУИ ҮЛГІДЕП КӘСІПОРЫН

Екінші барған өндіріс орнымыз «ҚазСПО-Н» ЖШС. Бұл да Алматыдағы Райымбек даңғылын бойлап орналасқан. Елімізде кәсіби спорт киімі мен әскери киім өндірушісі. Zibgoo атауымен саудаға шыққан фабрика 1996 жылы ашылады. Сондай-ақ жана озық технологияны пайдалана отырып, заманауи киімдерді тігетін еліміздегі санаулы өнеркәсіптің бірі. Кәсіпорын халықаралық деңгейде өтетін спорттық шараға киім тіккен. Атап айтқанда , 2011 жылы Астана мен Алматы қалаларында өткен VII қысқы Азияда ойындары, 2014 жылы Сочиде өткен Қысқы Олимпиада ойындары, 2014 жылы Инчхондағы XVII жазғы Азия ойындары, Қытайдың Цзянсу провинциясындағы Нанкин қаласында жасөспірімдер арасындағы II жазғы Олимпиада ойындары және өткен жылы Алматыда өткен 28-ші дүниежүзілік қысқы универсиадада спортшыларымызға киіммен қамтамасыз етті. Компания директоры Елена Александровнаның айтуынша, қазіргі таңда кәсіпорын ЕХРО-2017 көрмесіне келушілерге арнайы киім тігуде.

Ол Мәскеудегі жеңіл өнеркәсіп саласы бойынша оқуын аяқтап, жолдамамен Алматы қаласындағы «Сымбат» сән үйіне жұмысқа жіберілген. Жұмысын бір ғана цехтан бастап, бүгінде үлкен өнеркәсіпке айналдырған Елена Александровна көптеген қиындықтан өткендігін де жасырмады. Бұдан бөлек, осы салада маман даярлайтын өздерінің оқыту орталығының бар екенін және осында жұмыс істеп қалатын қызметкерлер тегін білім алатындығын да айтып өтті.

«Біз 4 бағытта жұмыс істейміз . 1-ші базалық, мұнай саласына арналған арнайы киімдер тігу, 2-ші әскери. 3-ші спорттық. Төртіншісі жаңа дизайнерлік сәнді спорттық киімдер

болып табылады. Бұл 4-ші бағыт қазіргі дамыған заманымызға өте қажет. Осы жылдың ақпан айында соңғы бағыт бойынша Милан қаласына барып, өз өнімімізді ұсындық. Сондай-ақ Астана қаласында өткен көрмелерге де қатысып қайттық. Алдағы уақыттарда осындай ірі жобаларға қатысу арқылы дизайнерлік спорттық киімдерімізді ұсынып, тың идеяларға қанық боламыз. Бұл мен үшін де, компания үшін де қажет. Спортшыларымыз біз тіккен киімді мақтанышпен кесе екен деген мақсат әрдайым бірінші орында тұрады. Сол үшін де тырысамыз» — деді Елена Александровна.

Zibgoo фабрикасы әр мезгілге арналған спорттық киімдер тігеді. Шығаратын өнімінің сапасын қатты қадағалайтын олар тек қана Soft Shell мен қатар жылытатын Thinsulate, Holofiber, Polartec табиғи маталарды қолданады. Сонымен қатар бұл өндіріс орны жоғары сапамен ғана емес, халықаралық стандартқа сай дайындау жеделдігі жағынан да алдыңғы қатарда. Бастапқыда несие алмай кәсібін бастаған кәсіпкер бүгінде елімізде мемлекеттік бағдарлама аясында жасап жатқан жеңілдіктерді пайдаланғанын айтты. Себебі өте тиімді. Нәтижесінде өндіріс орнын кеңейтіп, соңғы үлгідегі құрал-жабдық алған. Фабрикада 100-ден астам жұмысшы қызмет жасайды. Әр қабатта әртүрлі киім цехы бар. Маталар мен мақталар Түрция, Қытай, Өзбекстан, Ресейден алып келінеді. Кәсіпорын өнімін Астана, Шымкент, Қарағанды, Ақтөбе қалаларында сатылады. Экспортқа шығарылады. Кәсіпорын директоры Елена Александровна бізге берген сұхбатында «Елімізді ерекшелендіріп тұратын киім тігуге тырысамыз. Ұлттық ерекшелігімізді айқындайтын өнім шығару — басты мақсатымыз. Сол үшін дизайнерлер әрдайым ізденісте жүреді», — деді.

Салтанат ШЫРЫНХАН



астам түрі бар. Сол жерге бізде кірдік. Мұнтаздай таза. Бір байқағанымыз, қай цехқа кірсек те, қызметкердің басым бөлігі қазақтар. Өмірге қажетті саланы өзіміздің қара домалақтар игеріп жатқаны қуантты. Жалпы, фабриканың жылына 500 мың жұп аяқ киімге дейін тігуге қуаты жетеді. Ал аяқ киім дайын болғанға дейін бірнеше сатыдан өтеді. Жобалау, кесу, даярлау, табандау, қалыпқа келтіру, өкшесін жасау сынды цехтары бар. Бізге әсіресе табандау цехы ұнады. Германиядан алдырған арнайы қондырғының көмегімен бір айналымда 12 жұп аяқ киімнің табанын бекітеді. Содан кейін қорапқа салынып, қоймаға жіберіледі. Өндіріс орны 5-6 жылдың ішінде талай жетістікке жетті. Ең бастысы, Алматы қаласында 500-ге жуық адамды жұмыспен қамтамасыз етіп отыр.

Елдос ӨМІРЗАҚ

...Егер жаңылыспасам, Қазақстан комсомолы ұйымының 1-хатшысы Өзбекәліні 1967 жылы Алматы қалалық комсомол комитетінің бір мәжілісінде алғаш көрдім. Балалар мен жасөспірімдер тәрбиесі жайында пікір өрбіте сөйледі. Сұңғақтау бойлы, талдырмаиш бітімді, қоңырқай өңді жігіт екен. Жинақы қара шапшты, кең маңдайлы, қой көзді. Бет пішімі дөңгелек жсхзді де, сопақ та емес; мұрыны қырлыға да, майлыға да «қосылмайды»; қоңыр үнді; байыпты сөйлейді, – маған қалайда ерекше келбетті жігіт болып көрінді.

Одан кейінгі жылдары екі мәрте кездесім, біраз әңгімелестік. Бірде ежелгі досы Хакім Тілегенұлы (Михаил Иванович) Есенәлиевтің үйінде тоқайластық. Екеуі қоғамы көп мәселені тартма айтты, ой-тұжырымдарын ортаға салды. Бірін-бірі тосып сөйледі. Хакім аға арагидік шатишаң сөйлей бастаса, Өзаған: «Кәкіш, қайда асығасың, сатирик інімізді жалғыз қалдырып кетпейік», – деп жымияды. Хакең күліп жіберіп, маған қарап, көзін қысып: «Әдетте сатириктер аз сөйлеп, көп тыңдайды» – дейді. Мен, шынында, қыстығылып сөйлеген жоқпын. Мемлекет, қоғам қайраткерлері екі ағаның кең өрісті әңгімесін гибраты мол дәріске балап, сүйіне тыңдадым.

бөліскен. Ал Заманбек өзінің мәдениет мәселелері жөніндегі орынбасары Жібек Әмірхановамен ақылдасқан тәрізді. Өйткені 1988 жыл бастала салысымен Жібек Уаһапты, мәдениет пен баспасөздің басқа да бегілі бірнеше өкілін шақырып алып, Наурыздың тойланатынын қуана мәлімдеп, оны қалай өткізу дұрыс боларын кеңесіпті. Сөйтіп, сол жылы Наурыз қаланың М.Горький атындағы мәдениет және



демалыс саябағында үлкен мереке болып өткізілді. Уаһап жанартып, кеңейтіп жазған сценарий той жобасының бір бөлігі болды. 1989 жылдан бастап Наурыз қазақ даласын қайтадан аралап кетті.

Наурыз мерекесін жаңғырту жөніндегі алғашқы ой-байламын Өзаған 1988 жылы ақпан айының бас шенінде ККП Орталық комитетінің хатшысы болып сайланысымен, арада бір апта өте бере, Жазушылар одағы басқармасының пленумына қатысқанда-ақ ашып айтқан-ды. Балалар мен жасөспірімдер әдебиетінің хал-ахуалы, мектеп шәкірттерінің тәрбиесі мен оқуы, сол ретте

Наурыз мерекесін жаңғырту жөніндегі алғашқы ой-байламын Өзаған 1988 жылы ақпан айының бас шенінде ККП Орталық комитетінің хатшысы болып сайланысымен, арада бір апта өте бере, Жазушылар одағы басқармасының пленумына қатысқанда-ақ ашып айтқан-ды.

жастарды әрқашан қолдап отырды. Досы Хакімді: «қолынан келгенінше басқаға жәрдем беруге даяр тұратын азамат», дегеніндей, Өзағанның өзі де сондай тұлға болды. Мысалы, бүгінгі Президент Нұрсұлтан Назарбаевтың қабілетін оның Теміртаудағы комсомолдық жұмыс кезеңінен бастап қадағалап, хабарласып, қызметінің сатылап өсуіне себепші болып жүргені, оған бірде, Мәскеуде, Пионерлердің бүкілодақтық шеруіне барғанында, кол ұшын бергені – бір хикаят. Өзаған Бүкілодақтық лениншіл жастар одағы Орталық комитетінің бюро мүшесі ретінде шеру мерзімінде

мавзолейдің

мінберінде болуға шақырылған. Кремльден шығып келе жатқанында Н.Назарбаев кездесе қалып: «Аға, бізді Қызыл аланға жібермей тұр» – дейді. Жанында жолдасы бар екен. Сонда Өзаған: «Өкінішке қарай, екеуіне бірдей берерім жоқ. Қаласан, мынамен аланға кіре ғой» – деп өзінің рұқсат күәлігін (*пропускін*) беріпті. Онысын қадағалаушылар біліп қойса, өзінің шатаққа ұрынарын ойламапты да.

Бұл жайттерді жеп-жеңіл баяндауымнан Өзағанның өмірі самал лепті болған екен деген түйін жасамағайсыздар. Ол досы Хакең жайындағы лебізінде: «...өзгенің «қайғысына» ортақтаса қалуға...» деп жазғанында тырнақшаларды текке қоймаған-ды. «Тағдыр тағылымының» екінші кітабын парактағандар мына бір ашық уәжді оқыған болар:

«Осыдан біраз бұрын мерзімді баспасөзде – «Қазақ әдебиетінде» (7 қаңтар 1997 жылы) жарияланған М.Есенәлиевтің «Ұлылық пен әлісіздік» деген көлемді мақаласында, «Аргументы и факты» апталығында (қаңтар, 1997, №5 (193) Сейдахмет Құттықалам ұйымдастырған «Қонаевтың жұмбақтары» атты сұхбат-репортажда менін 1970 жылы комсомолдағы басшы қызметтен кетуімнің басты себебі – Димаш Ахметұлы тағайындағысы келген азаматты БЛЖОМ Орталық комитеті арқылы өз орныма «өткізе алмағанымы», содан біресе Торғайға, біресе Мәдениет министрлігіне, Алматы облаткомына қуыла бергенім, тек 1986 жылғы Желтоқсан оқиғасынан кейін ғана (Д. Қонаев орнынан алынғаннан соң, – F.K.) мәдениет министрі болып тағайындалып, кейінде Қазақстан Компартиясы Орталық комитетіне хатшы болып сайланғаным жайында айтылды. Осы бір шешім мәселеге қосайын дегенім өзімнің ешқашан Д.Қонаевтың «есепінде» болмағаным жайында еді. Басшы қадрларды тандап алуда ол кісінің өз талаптары бар-тын және оларға үйлесе қоймайтынымды көптен сезетінімін».

Бірінші басыпанын аты – қашанда бірінші башы. Төңірегінде өзі шайнап бергенді талнамай жұта беретін және өзін ертенді-кеш аяқ-қолын жерге тигізбей мақтап сарнайтын, жарылқаушысының жарлығын ымынан біле қоятын байғұстарды жинап алса, ол адами адалдықтан, әділдіктен аулақтайды. Сондай «көреген, дана, ұлы, кеменгер, әулие» басқарған «ұжымның» Өзағана да әлденеше мәрте «қамқорлық» жасағаны бар. Бірер мысал. Мәскеуде қоғамдық ғылымдар академиясы идеологтар дайындайтын ескіжылдық курс ашады да, біздің Орталық партия комитетінің партиялық ұйымдастыру бөлімінің менгерушісі оған Торғай облыстық партия комитетінің идеология жөніндегі хатшысы Өзбекәлі Жәнібековтің барғанын жөн көріп, телефонмен хабарласып, ұсынысын айтады. Өзекен келіседі, бірақ... «су аяғы – құрдым». Арада әлі өте Өзаған облыстың бір мәселесін шешуге Мәскеуге баралды. СОКП Орталық комитетінің партиялық ұйымдастыру бөліміндегі жолдастары – кеше комсомолда қанаттас болғандар: «Біз курсқа шақыртып әуре болып жүрсек, сен «бара алмаймын» депсін, ол қай кергүін?!» деп ренжіпті. Өзаған аң-таң болып, өзінің бас тартпағанын айтты. Сөйтсе, біздің Орталық комитеттен: «Оның барғысы келмеді» деп телефон соғылыпты. Сол итаршылық «әнеу бір бюро мүшесінің китүркысы екенін» ол кейін білді.

Иә, «сол бір бюро мүшесі» оған бес жылдан соң тағыда «табақ тартты». ККП Орталық комитетінде Сыртқы байланыстар бөлімі құрылатын болып, оның менгерушілігіне Өзбекәлі ұсынылады. Тағыда келіседі. Бірақ... Орталық партия комитетінің идеология жөніндегі хатшысы Саттар Иманов оны Д.Қонаевқа алып барғанда Қонаев оны Норвегияға төтенше және өкілетті елші

етіп жібергілері келгенін (*сірә, ол да Өзағанның мәскеулік дос-жолдастарының ниеті шығар*) айтты: «Осында бір бюро мүшесі сенін әйелін ауру деген соң, ұсынысымыздан бастартуға тура келді» дейді де, жаңа бөлімді тапсырады. Имашев тұқырып тұрып қалады. «Сап-сау әйелімді «ауру» дегенге басыпның сене салғанына қайран қалдым» дейді Өзекен.

Өзбекәлінің Орталық партия комитетінде бөлім менгерушісі болғаны да сол «бір бюро мүшесінің» ұйқы безін қабындыра берсе керек, бірде Өзекенді С.Имашев сағат кешкі бесте кездесуге шақырғады. «Күн жұма болатын. Екі күннен кейін Қонаев демалыстан оралатын еді. Әңгіме менін басқа қызметке ауыстырылатыным жайында болатынын түсіне қойдым», дейді Өзекен. Содан біраз бұрын бюрода жасаған баяндамасында ол маскүнемдікке салынып жүрген бір ғылым докторын Канадаға жіберілмек болған іссапарынан алып қалғанын айттып, Қонаевты ренжітіп алған екен.

С.Имашев шақыртқанының себебін тура айтпай, анау да мынау сөзді көбейтіп, ақырында Мәдениет министрлігінің басшылығын нығайту керек болып тұрғанына тоқтайды. Өзбекәлі одан неге шақырғанының тоқетерін айтуды өтініп, өзінің қай мәселеде, қандай қателік жібергенін сұрайды. Хатшы: «Біз қателестірімелік қой», деп кеңкілдеп күледі. Сонда Өзбекәлі: «Сіз неге ыржақтайсыз?! Сіздің арқанызда күн көріп жүрген болсақ, жарыған екенбіз!»

дегенде Имашев абырап қалса да, сөзінен жаңылмай: «Сен түсісенші... Министрдің орынбасарлығына сендей кесіп түсетін кісі керек» – дейді.

Өзбекәлі: «Кесіп түсетін» кісі менсіз де жеткілікті шығар... Сау болыңыз, хатшы жолдас!» деп шығып жүре береді. Содан келесі күні, жұмыс болмайтын сенбіде, танертенгі сағат 8-де Өзбекәлі Орталық комитеттің екінші хатшысы Коркинге шақыртылыпты. Баралды. Имашев та сонда екен. Коркин жайдары сәлемдесіп, күлімсіреп сөйлесіп



отырып, Сыртқы байланыс бөлімінің менгерушісі шетел тілін білуі керек, соны ескеріп, оны бөлімнен босатып, Мәдениет министрінің орынбасарлығына тағайындауды жөн көретінін айттып, ол ұсынысқа қалай қарайтынын сұрапты. Өзекен әдетінше «кесіп түсіп»: «Мені бөлім менгерушілігіне тағайындарда шетел тілін білмейтінім неге ескерілмеді?.. Ертен біреу «Мәдениет министрінің орынбасары нота білмейді» десе, қайтесіздер?» – деген. Коркин не дерін білмей абыржып: «Кешіріңіз... біздің қолымызда тұрған не бар... бұл Димаш Ахметұлының шешімі еді» – депті. Өзаған әлгі «бір бюро мүшесінің» тағы да көлденеңдегеніне шүбәланбаған (*мен сол «бір бюро мүшесінің» Алматы мен Оңтүстік Қазақстан облысында «көсем» болғанын Хакеңнен, Есенәлиевтен, сұрап білдім, бірақ ол да о дүниелі, аты-жөнін атағым жоқ*).

Партияның Орталық комитетінде мәдениет бөлімін 13 жыл басқарған досы туралы Өзаған: «Екі оттың ортасында әлі жанбай тұр» дегенде Хакең: «Рас айтасын. Төс пен бағанын ортасында жіпсіп-балқып жатырмын, – рахат!», деп, екі достың қушақтаса күлгенін көргенмін. «Екі от» және «төс пен балға» Қонаев пен Имашев еді.

Д.Қонаевтың орнын Г.Колбин басты. Ол, әлбетте, Колбиннің жаршысы болған жоқ. Дұрыс пікірін құпталы, бұрысына қарсы тұрды. Ақырында аралары ашылды, ал оның соңғы себебі былай: 3-хатшы Ө.Жәнібеков 1-хатшы Г. Колбинге сыртқы істер министрлігіміздің ұжымымен кездесуді ұсынады. Ол күні келіскен Колбин ертенінде Өзбекәліге телефон соғып: сен министрмен доссың, оның бізге көзқарасы қандай екенін біле тұра, барайық деп, мені оған бас идірмексін, дегенді әузіл борағалды. Сірә, Өзекеннің Министр Есенәлиевпен дос екенін оның да «бір бюро мүшесі» мәлімдеп үлгірсе керек. Өзбекәлі телефонның жабады да, Колбинге барып «қолма-қол есеп айырысалы». Бірінші басыпанын бетіне шіркеу болатындай оғаш қылық жасамағанын, қайта оған аңат сөйлегенде арашашы болып жүргенін, мысалы, жақында ғана «Литературная газетаның» тішісімен сұхбатында «қазақтар өз тілінде сөйлегісі келмейді» деп қателескенде жұртшылыққа ол қате тілшпен болыпты деп жуып-шайғанын айттып: «Сізді қораштаудан басқа жұмысым да жеткілікті» дейді. Колбин: «Иә, иә, сіз келгеннен беріде менің үстімнен арыз жазу азайды», деп қалады. Ал Өзекен: «Олай болса, жоқты тергіштемеңіз. Есенәлиевке бармай-ақ қойыңыз, аспан құлай қоймас!» дейді. Колбин үндемейді. «Мен шығып жүре бердім. Содан бастап арақатынасымыз ашық-анық болған жоқ» дегенді Өзекен.

...Қазақстан тәуелсіздік алып, жаңа заманы басталды. Білік жүйесі мүлде өзгерді. Өзаған зейнетке шықты. Өткен өмір кезеңдерін шолып, кейінгі толқын – жас ұрпақтарға өзінің елу жылы тірлік ақиқаты жүктелген «Тағдыр тағылымы» жинағының екінші кітабын ұсынуға кірісті. Оқырман қауым Өзағанның бұрынғы: «Қазақтың қол өнері», «Жанғырық», «Аяқтүр керуені», «Жолайрықта», «Қазақ күйі», «Ежелгі Отрар» кітаптарын құмарта оқып, ризашылық пікірлерін анық құрметпен айтқан болатын. Костомдық жинағы да құнды еңбек деп бағаланды.

Жазымы дейміз. Оның шешімі шұғыл. Оңтүстік Қазақстанның Отырар ауданындағы Сарықамыс ауылында 1931 жылы тамыз айының 28-і күні фәниге келген Бекзат Өзекенді 1998 жылы ақпан айының 22-сі күні, 67 жасында, бақиға бағыттады...

Ғаббас ҚАБЫШҰЛЫ,
2016 жыл

ҚАЗАҚТЫҢ БЕКЗАТ ПЕРЗЕНТІ

Өзбекәлі Жәнібековтің халқына сіңірген ерекше еңбегін тізбелеп шығу үшін ғана үлкен кітап жазу керек, ол – киелі адам! Шерхан МҰРТАЗА, жазушы

Илияс Омаров Мәдениет министрлігін басқарған тұста сол салада көптеген игі істер атқарылды. «Гүлдер», «Досмұқасан», басқа да ансамбльдер құрылды. Ілекеңнен кейін біраз жыл Мәдениет министрінің орынбасары болған Өзбекәлі Жәнібеков өнер әлеміне қазақы реңк беруді жалғастырып, елімізде әуендік-аспаптық ансамбль құруды қолға алды. Сонау Торғай өңірінде қазақ театрын ашты. Одан беріде: «Сазген», Адырна» ансамбльдерінің құрылуына, «Отрар сазы» оркестрінің негізі қалануына себепші болды.

Болат АТАБАЕВ, театр режиссері

Өзбекәлі аға Қазақстан мұражайлары жүйесінің негізін қалады. Жас таланттарға қамқоршы, ұстаз болды. Еңбегінің бірегейі – Ықылас атындағы халық әуені аспаптарының мұражайын ұйымдастырғаны. Қандай болуы қажеттігін түгелдей жазып, түсіндіріп берді. Экспонат қорын жасауды қолына алды, өз үйінде сақтаулы көне төрт домбыраны әкеліп тапсырды. Елден мұқият іздеттіріп: Әбікен Хасенов, Жамбыл, Кенен, Манарбек, Нартай, Шашубай, Мурын жырау, Қызыл жырау, Дина, Жарас би және басқа тұлғаларымыздың домбыралары мен сырнайларын аймақтық, облыстық мұражайлардан, жеке кісілерден алдырып, қысқа мерзімде бес жүзден аса аспап жиналды.

Тілеукеш ЖАУБАСОВА, тіл маманы, өнер зерттеуші

Өзбекәлі Жәнібековтің ең мықты қасиеті ұлт мүддесін бәрінен жоғары қоятындығы еді. Ол Торғайда қызмет істегенде (обкомның идеологиялық хатшысы) бірде-бір ұран басқа тілде жазылған жоқ. Кеңес одағының дәуірілеп тұрған кезі болса да. Және қазақ театрын ашты. Ол концерттің бәріне баратын болған соң, өзге басшылар да тайлы-таяғы қалмай баратын болды... Істеген ісі тиянақты, сөзге сараң, ұлтжанды Азамат еді...

Нұхы ҚАРТАБАЙҰЛЫ, журналшы

Өзбекәлі Жәнібеков Арқалық қаласының екі көше қиылысында тұрған Кейкі батыр ескерткішін кең жерге, Торғай өлкетану мұражайының алаңына көшіртті. Ескерткіш қалаға көрік беріп тұр.

Мақсұтбек СҮЛЕЙМЕН, журналшы

1995 жылы Жазушылар одағында болған бір мерейтой сахнасына жеті жігіт қамшы ойната жүгіріп шығып, құлшына билей жөнелгенде партияның Орталық комитетінен келіп қатысып отырған жазушы Камал Смайылов «Қап! Өз-ағаңның жоғын-ай!» деп қалды. «Е, қайтетін еді?» дедім. «Өз-ағаңның «Буын биі» дейтін биі бар, ғажап!» деді. Кейін бір кездескенімізде Өзағана соны айтты едім, ол жымиды да: «Қазақта «Қара жорға» деген би болған, сол есіне түскен ғой» дей салды.

Сәкен ИМАНАСОВ, ақын



Ири іс

Алдымен қуаныш иелерін жаңа қонысымен құттықтаған шаһар басшысы Елбасының қолдауымен қаламызда құрылыс саласының қарқыны артып, қала ажары айшықтала түскенін сөз етті. Ірі жобалардың қолға алынып, сәулеті жарасқан еңселі ғимараттардың бой көтергенін де назардан тыс қалдырмады. Алдағы уақытта ел игілігіне берілетін әлеуметтік, мәдени-рухани нысандарды атап өтті.

Ел Президентінің тапсырмасы бойынша Алматыда «Нұрлы жер» бағдарламасының инфрақұрылымдық жобаларына 20 млрд теңге, ал дағдарысқа қарсы бағдарлама аясында тұрғын-үй құрылысына республикалық бюджеттен 33 млрд теңге бөлінген. Алматы әкімі 2016 жыл мен ағымдағы жылдың алғашқы тоқсанында қалада 4 мыңға жуық пәтер бөлінген, яғни 2014-2015 жылдармен салыстырғанда, екі есеге артқанын, жыл аяғына дейін тағы да 4,5 мың пәтер бөлінетінін айтты.

Алматыда «Нұрлы жер» бағдарламасы аясында алғашқы бес жыл ішінде құны 140 млрд теңге

Елбасының «Нұрлы жер» бағдарламасының аясында Алматы қаласының тұрғындарын баспанамен қамтамасыз ету мәселесі қарқынды қолға алынуда. Осыған дейін қаламыздағы бірнеше тұрғын-үй ел игілігіне беріліп, көптеген жанның баспана мәселесі шешілген еді. Бұл үрдіс тағы да жалғасын тауып, қаламыздың Алатау ауданында бой көтерген Атлетика қалашығында 120 пәтерлі қос үйдің кілті табысталды. Салтанатты жиынға Алматы қаласының әкімі Бауыржан Байбек, «Ипотекалық ұйым» Қазақстан ипотекалық компаниясының төрағасы Әділ Мұхамеджанов қатысып, азаматтарға пәтер кілтін табыстады.

«НҰРЛЫ ЖЕР» ҚУАНЫШ СЫЙЛАДЫ



болатын 670 мың шаршы метр тұрғын үй салынады. Жыл қорытындысы бойынша үй кезегінде тұрған әрбір төртінші отбасы тиесілі пәтерін алады. Бүгін біз кезекте тұрған 120 отбасыға пәтер кілтін тапсырамыз. Олардың арасында мүгедек, көпбалалы және толық емес отбасы, мемлекеттік қызметкер, бюджет қызметкерлері, әскерилер бар. Бұлардың басым көпшілігі – пәтер жалдап немесе туыстарының үйін паналап, пәтер кезегінде ұзақ тұрғандар. Елбасының тапсырмасымен өңірімізде ірі-ірі жоба атқарылуда. Бүгінге дейін бірнеше үйді қаладағы баспанаға мұқтаж жандарға табыстадық. Оған өздеріңіз куә болдыңыздар.

Міне, сол қуанышты іс бүгінде жалғасын тауып отыр. Бүгінгі пәтер кілтін табыстау салтанатты рәсімі Балаларды қорғау мерекесімен тұспа-тұс келді. Осыдан-ақ Елбасының «Нұрлы жер» бағдарламасының шарапаты барлық санаттағы адамдарға тиіп, олардың әлеуметтік әлеуетін арттырып, баспанаға деген мұқтаждығын шешуге серпін бергенін аңғардық.

Елбасымыздың тікелей тапсырмасымен Универсиаданы өткізу барысында тұңғыш рет дүниежүзінің тарихында осындай арнайы 5 мың атлетке арналған қалашық салынды. 57 мемлекеттен келген спортшылар біздің Алматымызға келіп таңқалып, жайдарлы,

www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

қонақжай тұрғындарымызды көріп қуанып қайтты. Мұндағы 1748 пәтер арнайы бағдарламамен салынды. Универсиада қонақтарынан кейін бұл үйлер баспана кезегінде тұрған азаматтарға берілетіні о бастан белгілі болды. Енді жыл сайын

компаниясының төрағасы Әділ Мұхамеджанов: «Күрметті алматылықтар, баршанызды бүгінгі қуаныштарыңызбен құттықтаймын. Мұның бәрі Елбасының «Нұрлы жер» бағдарламасы аясында жүзеге асырылып отыр. Ел игілігіне арнай жасалған бағдарлама



Алматыда «Нұрлы жер»

бағдарламасы аясында алғашқы бес жыл ішінде құны 140 млрд теңге болатын 670 мың шаршы метр тұрғын үй салынады. Жыл қорытындысы бойынша үй кезегінде тұрған әрбір төртінші отбасы тиесілі пәтерін алады. Бүгін біз кезекте тұрған 120 отбасыға пәтер кілтін тапсырамыз. Олардың арасында мүгедек, көпбалалы және толық емес отбасы, мемлекеттік қызметкер, бюджет қызметкерлері, әскерилер бар. Бұлардың басым көпшілігі – пәтер жалдап немесе туыстарының үйін паналап, пәтер кезегінде ұзақ тұрғандар.

қаншама

пәтер

салсақ та, үй алған

азаматтардың қатары көбейе береді. Бүгінге дейін 20 мың адам пәтер кезегінде тұр. Олардың көбі әлеуметтік жағдайы төмен отбасылар мен мемлекеттік және әскери қызметтегі азаматтар. Сонымен қатар мыңнан астам ата-анасы жоқ балалар. Осыған дейін біз 427 адамға пәтер кілтін табыстаған болатынымыз.

«Атлетика қалашығы» қаламыздың халықаралық деңгейдегі орталығына айналады. Қуаныштарыңыз әрдайым таусылмасын! – деді Алматы қаласының әкімі Бауыржан Байбек.

Салтанатты кілт тапсыру рәсімінде сөз алған «Ипотекалық ұйым» Қазақстан ипотекалық

бүгінде тұрғындарға зор қуаныш сыйлап келеді. Бағдарламаның өрісі кең, алдағы уақытта да пәтерге мұқтаж жандардың мәселесін шешуге бағытталатын болады» – деді.

Пәтер кілтін табыстаған қала әкімі Бауыржан Байбек көппен бірге пәтерді аралап, құрылыс жұмысының сапасын көріп, баспаналы болған азаматтарды құттықтады. «Атлетика қалашығынан» бір бөлмелі пәтердің кілтін алған Гүлшат Ахметова: «Бүгін мен өте бақыттымын! «Нұрлы жер» бағдарламасы бойынша үш жыл кезекте тұрып, ансаған пәтеріме қол жеткіздім. Көп жылдан бері мектепте мұғалім болып қызмет етемін. Ел қатарлы кезекке тұрып, мемлекеттік бағдарлама бойынша құжаттарымды өткіздім. Араға үш жыл салып баспаналы болдым. Ел игілігіне жасалған осындай бағдарлама көптеп жүзеге асырыла берсін!» – деп қуанышымен бөлісті.

Көппен бірге көпшіліктің қуанышты көңіл күйін көре жүріп, Елбасының тапсырмасын бұлжытпай атқарып келе жатқан қала әкімі Бауыржан Байбек пен қала әкімдігіне деген жұрт ықыласының ерекше екенін байқадық.

Алдағы уақытта да «Нұрлы жер» бағдарламасының шарапатын пәтер кезегінде тұрған қала тұрғындары көретін болады. Елбасының саликалы саясатының арқасында ең басты мәселе – баспана мәселесі шешімін тауып келеді. Ең бастысы, халықтың игілігіне жасалған мемлекеттік бағдарламалар жүзеге аса берсін.

Макпал НОҒАЙБАЕВА,
Алматы қаласы

Білім

Мемлекет басшысы еліміздегі тілдердің үштұғырлығы туралы алғаш рет 2006 жылы Қазақстан Халқы ассамблеясында айтқан болатын. Елбасы 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Жолдауында «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасын кезең-кезеңмен іске асыруды тапсырды. Тілдердің үштұғырлығы идеясында нақты анықтамасын берілген. Қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі, ал ағылшын тілі – жаһандық экономикаға қажетті тіл. Осы ретте Алматы қаласында үш тілді дамыту шаралары аясында бірқатар жұмыс атқарылуда. Жыл сайын жастардың тілді меңгеруге деген құштарлығын арттыру мақсатында түрлі байқау, олимпиада, семинар ұйымдастырылуда. Осы мақсатта

Еліміз тәуелсіздікке қол жеткізген жылдардан бері әлемдегі көптеген елдермен саяси-әлеуметтік, экономикалық және мәдени байланыс жасауға кеңінен бет бұрды. Бұл қарым-қатынастың нәтижелі болуы, ел мен елдің, халық пен халықтың өзара ынтымақтасқан бірлігін нығайтуда. Тіл білудің мәні күн сайын арта түсуде. Қазақтың ұлы ақыны Абай: «Әрбіреудің тілін, өнерін білген кісі соныменен бірдейлік дағдысына кіреді» деген екен. Көптілді оқыту – жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемдік ғылым құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілік.

ҮШТҰҒЫРЛЫ ТІЛДІҢ МАҢЫЗЫ ЗОР



ағымдағы жылдың ақпан айында Алматы қаласының М.Мақатаев атындағы №140 гимназияда «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте!»

тақырыбында қалалық семинар өтті. Жиында гимназия директоры Сәния Тілеубай «Үштілді білім беру аясында дарынды балалармен

жұмыс – нәтижеге апарар жол» тақырыбында баяндама оқыды. Баяндамашы көптілділік мәселесі 2006 жылғы Елбасының «Тілдердің үштұғырлығы» – «Триединство языков» – Trinity of languages тұжырымдамасынан бастау алғандығын атап өтті. Үш тілді білім берудің маңыздылығына көңіл бөліп, оның жан-жақты, дүниетанымы кең, әлемдік білім беру кеңістігінде бәсекеге қабілетті, дарынды ұрпақ тәрбиелеуде кезек күттірмейтін аса маңызды мәселе екенін атап өтті. Сондай-ақ үш тілді білім беру тәжірибесімен бөлісу мақсатында гимназия ұстаздары панорамалық шеберлік сабақтарын көрсеткен болатын. Сонымен қатар үштілді дамыту саясаты Алматыдағы физика-математика бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебінде «Ағылшын тілі сабағында пәндік-тілдік оқытуды енгізу тәсілдері» атты қалалық жиын өтті. Оған Алматы қаласындағы 5,7-сыныпқа сабақ беретін ағылшын тілі пәнінің мұғалімдері қатысты. «Үш

тілде білім беру саясаты және оны іске асыруда ағылшын тілі мұғалімдерінің рөлі» атты баяндаманы Алматы қаласындағы физика-математика бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебінің үйлестірушісі Ж. Тотьева таныстырды.

Ал сөйір айында Алматы қаласы үл балаларға арналған «Білім-Инновация» лицейінде «жаңашыл мұғалім: үштілді оқытудағы тиімді әдістемелік амалдары және акпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалану» тақырыбында ғылыми-практикалық семинар өтті. Ағылшын тілінде математика, биология, информатика, физика сабақтары болды.



«Интеллектуалдық ойындар көрмесі ұйымдастырылды. Семинар барысында физика пәнінің мұғалімі Мұстафа Әбдібакиұлы «Көптілді білім берудің оқу үлгеріміне әсері», математика пәнінің мұғалімі Радмир Сұлтамұратов «Ағылшын тілінде оқытуды қалай бастау керек?», биология пәнінің мұғалімі Жасұлан Әлмағамбетов «Ағылшын тілінің олимпиадаға және ЖОО-ға түсуге пайдасы» атты баяндама жасады.

Сондай-ақ Алматы «Білім – Инновация» қыз балалар лицейінде «Білім беру мазмұнын жанарту жағдайында үштілділікті дамытуды іске асырудың ерекшеліктері» атты семинар-практикум ұйымдастырылды. Мақсаты:

Көптілділік және Қазақстандағы үштілділік саясатының дамуы жөнінде тәжірибе, пікір алмасу. Семинарға Алматы қаласы білім басқармасы, қалалық әдістемелік кабинетінің мамандары, қала мектептерінен 100 оқу және бейінді оқыту жөніндегі директоры қатысты. Лицей мұғалімдері қазақ, орыс, ағылшын тілдері, математика, информатика, физика, химия, биология пәндері бойынша ұсынған экспериментіне қатысты. Ал математика және тілдер пәндері бойынша түрлі интеллектуалдық ойын ұйымдастырылды. Сонымен қатар информатика пәнінің мұғалімдері қыздар жасаған робототехника нәтижесін тамашалады. Семинардың екінші бөлімінде ағылшын тілі пәнінің мұғалімі, филология ғылымдарының магистрі Түрел Байрам Lifelong learning – «Өмір

бойы білім алу немесе интербелсенді оқыту әдістемесі» тақырыбы бойынша баяндама жасады. Тілді өркендету – баршаның ісі. Тіл – тек қарым-қатынас құралы ғана емес, ұлтымыздың биік тұғыры. Қоғамда үштұғырлы тіл саясатын нығайту еліміздің негізгі басымдығы болып қала береді.

«Мен бүгінгі ұрпақтың үш тіл білуін қолдаймын. Мемлекеттік тіл – мемлекет құрушы ұлттық тілі, ал орыс тілін білуі – зор байлық. Ағылшын тілі ілгерілеушілік пен технологиялардың тілі болғандықтан, біз оны үйренуге тиіспіз. Ал қазақ тілі барлық Қазақстанды біріктіріп, жақындастырып өзара түсіністік пен сүйіспеншілікке жетелейді», – деп Елбасымыз айтқандай, ертеңгі күннің болашағы бүгінгіден де нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдіретті күш өз ана тілімізден басталатынын естен шығармайық.

Қарлығаш ӘБДІМАНАПОВА,
Алматы қаласы білім басқармасы
жалты орта білімінің бас маманы

ТАҒАЖАЙЫН

Ұрпақ тәрбиесі басты назарға алынған бұл қоғамда баланың ой-өрісін, психологиясын бақылап отыру маңызды жұмыс. Ғылым мен медицинаның қарыштап дамыған уақыты соны дүниелердің ортаға шығуына себеп болды. Оның мысалы арт терапияның түріне жататын «Эбру» су бетіне сурет салу әдісі.

бояулар», «бұлт пен жел», «толқын тәрізді қағаз» деп те атайды.

Арт терапияның бұл түрі қауіпсіз әрі сақтықпен жасалады. Яғни қолына қылқалам ұстаған кез келген адам қиялға ерік беріп, төл туындысын жасап шығады. Сонымен қатар жеке шығармашылықты дамыту үшін де су арқылы қағаз бетіне түскен суреттің орны орасан зор. «Эбру» ішкі жан дүниенің терең бойлап, жаңа нәрсе ойлап табуға ықпалын тигізеді. Дүние жүзінде аталмыш өнерді «биші

**ШЫҒУ ТАРИХЫ**

«Эбрудың» шығуы жайлы әртүрлі дерек бар. Бұл өнердің нақты қай елден бастау алғаны белгісіз. Бірі – Үндістан, енді бірі – Парсы халқынан, кейбірі Бұхар хандығында, Шығыс елдерінен келген деседі. Ал аталған әдіс Осман империясында өркендеді. Оның қарыштап дамыған жері – Түркия. Сондықтан да Түркияны «эбрудың» отаны деуге толық негіз бар. Батыста көбіне «түрік қағазы» деп атайды. Көнеден табылған



1 шілде

Маусымнан жаңылды

картина ХІ ғасырды көрсетіп отыр. Бірақ өнертанушылар мұны әзірге дәлелдей алған жоқ.

**БІЗГЕ ҚАЛАЙ КЕЛДІ?**

Елімізде бұл әдіс бірте-бірте қолданысқа еніп жатыр. Қызықты тәсілдің кеңінен таралуына үлес қосып жүргендердің бірі – №60 балабақша меңгерушісі Ақтамақ Өмірбекқызы. Ол бұл әдісті өзі басқаратын балабақшада қолдануды бастап кеткен. Оның айтуынша, су бетіне сурет салу әдісі баланың жан дүниесіне үніліп, ішкі әлемінде болып жатқан жай-күйін жеткізе білуге ықпал етеді. «Эбру» баланы сурет салуға үйретпейді, керісінше сол арқылы қызығушылығын оятып, шығармашылығын дамытуға септігін тигізеді.

**«Темір Гена»**

Алмат Талғатбекұлы 50 мың шегеден Геннадий Головкиннің бейнесін сомдады. Суреттің салмағы – 150 келі. Суретші туындысына «Темір Гена» деген атау беріпті.

ӨНЕРТАНУШЫ**Қой бағып, кітап оқып...**

Ол Түркияның Түнжелі ауданының Чемішгезек ауылында қой сауып, қиыншылықта күн кешіп жүр. Оның аты – Хабиб Биткин. Хабиб қой баға жүріп 6 сабақтан болатын ТЕОГ атты емтиханның 120 сұрағының 119-ына дұрыс жауап берді. Сол арқылы ол Түркия бойынша екінші көрсеткішке жеткендердің қатарынан табылды.

Бетті дайындаған Әбдіманап КЕҢЕС

**Директор – Бас редактор Срайыл СМАЙЫЛ****Редакция алкасы:**

Елдос ӨМІРЗАҚҰЛЫ
Бас редактордың бірінші орынбасары

Жарас КЕМЕЛЖАН жауапты хатшы

Ғалия ҚАЛИЕВА
компьютер орталығының жетекшісі

Тілшілер мен қызметкерлер:

Айбарша ЖАҚСЫЛЫҚ – Астана қаласындағы меншікті тілші

Мадияр АРЫСТАНБАЕВ – арнаулы тілші

Мақпал НОҒАЙБАЕВА – өнер және руханият

Әбдіманап КЕНЕС – жасстар және ғылым

Руслан ДОСТАЕВ – web-редактор

Кәмшат ТӨЛЕШОВА – теріміш

Айдос ҚҰСАЙЫНҰЛЫ – web-сайт

Аймақтағы меншікті тілшілер:

Байкал БАЙӘДІЛОВ – Ақмола және Солтүстік Қазақстан облыстары (8 778 910 45 34)

Қуаныш ТҮНҒАТАР – Алматы облысы (8 702 952 88 17)

Сабырбек ОЛЖАБАЙ – Оңтүстік Қазақстан облысы (8 701 385 72 75)

Фарида МҰНАЛҚЫЗЫ – Маңғыстау облысы (8 702 799 06 22)

Айхан БАШТАШ – Осло, Норвегия mahmutba@online.no

Ұлдай САРИЕВА – Батыс Қазақстан облысы (8 705 150 48 30)

Кезекші редактор
Мақпал НОҒАЙБАЕВА

Шығарушы:**«Аманат Медиа» ЖШС**

Директордың орынбасары
Мейрамбек
ҚҰЛМУХАМЕДОВ

Бас есепші
Расима
ӘКІМБЕКОВА

Редакцияның мекенжайы:

050009, Алматы қаласы, Гагарин даңғылы, 93-үй (Абай даңғылының қиылысы)
Телефондар: 8(727) 394-37-22; факс: 394-39-68
Бухгалтерия: тел. факс: 8(727) 394-39-67
(жарнама бөлімінің ішкі нөмірі 108)

Газет «Дәуір» ЖШС РПИК
(Алматы қаласы, Қалдаяқов көшесі, 17-үй)
тел: (727) 273-12-04, 273-12-54
Тапсырыс – №2118;
Бағасы келісім бойынша

Айлық таралымы – 52 000 дана

Газет 2004 жылғы 14 желтоқсанда ҚР Мәдениет, ақпарат және спорт министрлігінде тіркеліп, бұқаралық ақпарат құралын есепке қою туралы №5710-Г куәлігі берілген.

Мақала авторының пікірі редакция көзқарасын білдірмейді. Жарнама мәтініне тапсырыс беруші жауапты. Газетте жарияланған материалдар мен суреттерді сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.

Газет Қазақстанның барлық аймақтарында таралады, сондай-ақ «Air Astana», «Turkish Airlines», «Qazaq Air» әуежолдарының ұшақтарында бар.